

VESTNIK

NOTICIERO

Ob 30-letnici vetrinjske tragedije

7 - 8

1975

XXVI

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158. Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.
Ovitek: arh. Jure Vombergar

Registro Nacional de la Propiedad e Intelectual No. 1.211.703 — 11-9-73

VSEBINA: Junio 1945 — Slovenske večernice (Vladimir Kos) — Ob tridesetletnici, Gradivo k vračanju domobrancev — Pomladni večer (Karel Mauser) — Spominska stena v cerkvi Marije Pomagaj v Buenos Airesu — Slovenija (Rudi Bras) — Ob 30-letnici konca vojske in revolucije (Jože Melaher) — O „idealnih domobrancih zoper brezbožni komunizem“ (dr. Filip Zakelj) — Veličastne spominske proslave 30 letnice vetrinjske tragedije — Maj 1945 (R. Hirschegger) — Zgovorni dokazi svobodnega slovenstva — Naši zastavi — v pozdrav (Vule Rupnik) — Naša mladina (Karel Mauser) — Vabilo slov. mladine ob 30 letnici — Važno ameriško zagotovilo — Trije temelji: Narod, Domovina, Bog (dr. Ludovik Puš) — Nekaj zgodovinskih drobtinic o „velikih štirih“ komunizma (Alojzij Kukovica) — Nove knjige: Vinko Beličič, Nekje je luč; Hanzelič, Naše življenje — Pisma uredništvu — Naši jubilarji — Društvene vesti — V spomin: + Vilko Čuč, + Leo Debevec, + Ema Škulj. — Obiski domov — Prispevki za zgradbo Zavetišča škofa Rožmana —

Naročnina za leto 1975: za Argentino 50,00 pesov; za Južno Ameriko tri dolarje; za ZDA, Kanado in Evropo pet dolarjev. Za letalsko dostavljanje doplačati 4 dolarje.

Soborcem in naročnikom v Argentini: članarino in naročnino lahko poravnate v Dušnopastirski pisarni.

VESTNIK-NOTICIERO

XXVI — 7-8 — 20. 6. 1975

Junio de 1945

Culmina la tragedia del pueblo esloveno. El ejército nacional, después de su retirada, sentó sus reales en el campo de Vetrinj en Carintia (Austria). La región estaba bajo la administración inglesa. Los soldados eslovenos fueron inmediatamente desarmados y pocos días después se les prometió que se los conduciría a Italia. En efecto, los ingleses prepararon los medios de transporte, pero en vez de llevarlos hacia el sudoeste, fueron hacia el sudeste. En la frontera austriaco-yugoslava fueron entregados a las guerrilleros de Tito, cumpliéndose así con un anterior acuerdo secreto. Lo que ocurrió luego en los transportes y en los campamentos de prisioneros con los oficiales y soldados, supera toda imaginación. Salvo algunos jovencitos, que fueron separados y destinados a la "reeducación", los demás fueron despojados, golpeados, humillados, torturados con hambre y sed. Algunos fueron masacrados en el acto, y los restantes, desnudos y atados con alambre fueron ametrallados y arrojados a fosas comunes (en Teharje, en las grutas de Kras bajo el Krim y en los bosques de Kočevje). Esta matanza de 10.000 a 12.000 hombres y jóvenes supera numéricamente la matanza de los oficiales polacos en Katyn. Las fosas eslovenas son aún más trágicas, porque el pueblo esloveno es veinte veces menor que el polaco y diez mil personas significan más del 0,5% de la población total (en la Argentina corresponderían a ello 100.000 personas). Fue el exterminio casi de una entera generación masculina.

Delžnost je trda, pa ravno v dolžnosti more človek pokazati, kaj je v njem. Svojevoljno zna živeti kdorkoli.

Goethe

SLOVENSKE VEČERNICE (ZA BINKOŠTI PO TRIDESETIH LETIH)

O, Sveti Duh Oseba,
z Očetom, s Sinom
en sam Bog — poletje nosiš.
Odkar je Jezus stopil k nebesnim gričem,
bolj si tu
z darov poljubi.
Besede vlagam v strune,
ne vem, kako sicer bi pel
med šum drevesom.

O, Sveti Duh Oseba,
z Očetom, s Sinom
božja praskrivnost!
Nebo v vodah odseva,
goré stojijo,
s polj poletje tli.
In ptič na pot prepeva
za gladióle
strašno resnih hiš.

O, Sveti Duh Oseba,
z Očetom, s Sinom
en naš Bog — morjé je Tvoje.
Z zemljó,
prav drobno lučko ob stari cesti
zvezd do zvezd.
Le zlo ni Tvoje.
A še s človeka grehov zamolklih krikov zvokov
kuješ ep.

O, Sveti Duh Oseba,
z Očetom, s Sinom
božja praprostost:
naj trideset se let
brezdomske krone
ne sramujemo!
Naj ljubimo svobódo,
da Záte
ljubkih ust umiramo!

OB TRIDESETLETNICI

Gradivo k vračanju domobrancev

Ime avtorja pričujočega pričevanja je uredništvu znano. Iz varnostnih razlogov imena ne moremo objaviti. Prosimo, da bi nas razumeli. — Uredništvo.

Uvodne pripombe

Ob koncu vojne se je vršila med nami in komunisti tekma (racing), na katero smo se pripravljali zadnja leta vojne. Od izida te tekme je bila po našem mnenju odvisna usoda Slovenije in mogoče vse Jugoslavije. Seveda nismo vedeli, vsaj kar nas je bilo politično neizkušenih, da je bila usoda Slovenije in Jugoslavije že odločena za zeleno mizo političnih dogovorov.

Neposreden namen slovenskih Domobrancev in četnikov ob koncu vojne je bil nasleden: držati Slovenijo krepko v rokah, dokler bi je zavezniške čete ne zasedle in s tem preprečile komunistične pokole ter dale ljudstvu možnost svobodne izbire vlade. Če bi se nam to ne posrečilo, bi se umaknili k zaveznikom, da s svojo prisotnostjo pričamo o protikomunističnem duhu večine naših narodov, da razkrinkamo kriminalni obraz Tita, da ob dani priliki kot čitne čete pomagamo zahodu v bodoči borbi proti komunizmu.

Neposreden namen komunistov je bil temu točno nasproten: zasesti Slovenijo še pred prihodom zaveznikov, — a v skrajnem slučaju zasesti vsaj meje, kar bi ustavilo zavezniško napredovanje in onemogočilo Domobrancem in četnikom umik k Zaveznikom.

V luči teh ciljev je treba razlagati strateška gibanja obeh taborov zadnje dni vojne.

Umik

Spomladi l. 1945 je bilo vse slovensko ozemlje skoraj popolnoma v naših rokah (štajerske ne računam; tu ni bilo Domobrancev, a četnikov in komunistov le malo), le bolj ali manj razpršeni oddelki komunistov so tavalji po gozdovih. Komunistične sile so se večinoma umaknile na Hrvaško in v Belo Krajino. vzdolž stare jugoslovanske meje, na Primorskem, so poleg Domobrancev čakali na zaveznike tudi številni srbski četniki in Dobrovoljci, ki so bili pripravljani udariti v hrbet nemškimi četami, če bi to odprlo hitrejše pot zaveznikom na našo zemljo. Škoda, da ni bila resnična vest, ki se je večkrat raznesla po Sloveniji, da so se zavezniki izkrcali v Trstu.

Vendar komunisti niso spali. V začetku aprila 1945. leta so skušali

iz Hrvaške prodreti preko Bele Krajine v dolino Krke in od tu v Ljubljano. Odbiti na črti Novo mesto — Toplice — Kočevje, so skušali doseči svoj namen s prodorom preko Prezida — Cerknica — Ljubljana. Zadržani na črti Lož — Rakek so s krilom svoje armade proti koncu aprila udarili na Primorsko. Tu so se slabše organizirani Domobranci s težavo umaknili k zaveznikom. Na ta način nam je bila pot in možnost stika z zavezniki z italijanske strani onemogočena. Preostala je še avstrijska meja.

Z vojaškimi operacijami se je strinjalo tudi delovanje naših političnih voditeljev. Medtem, ko smo mi še držali glavne komunistične sile bolj ali manj na mejah bivše Slovenije (pod Jugoslavijo), je bila 3. maja v Ljubljani kljub prisotnosti nemških čet javno proglašena svobodna Slovenija v Federativni Jugoslaviji pod kraljem Petrom II., poslana brzozjavke rahlednim voditeljem, Domobranci proglašeni za Slovensko narodno vojsko. S tem dejanjem so naši voditelji juridično osvobodili Slovenijo od nemške okupacije 5 dni pred koncem vojne in predno so to storili komunisti, — a dejansko smo bili mi in četniki vojaška sila, ki je držala Slovenijo v rokah. Kolikor vem, so bili takoj poslani predstavniki v Avstrijo, da dobe stik z zavezniki. Pozneje sem zvedel od poštene in resne osebe, da se je sam dr. Rožman samo zato odpeljal iz Ljubljane, da bi naprosil zaveznike za zasedbo Slovenije, — a se potem ni mogel več vrniti.

Tu bi me lahko kdo vprašal: proglašitev Svobodne Slovenije kljub prisotnosti nemških čet bi morala izzvati borbe med Nemci in Domobranci. Zakaj do tega ni prišlo?

Nemci so dobro vedeli, da smo mi Domobranci najzavednejši narodni element in so se nas bali, vendar bi bil v tistem trenutku medsebojen obo-rožen spopad nesmiselen. Nemci so vzeli na znanje plapolanje naših narodnih zastav v Ljubljani in sploh po Sloveniji, a mi smo ravnali po starem principu: odpri premaganemu in umikajočemu se sovražniku vsa vrata, sicer bi po nepotrebnem pomnožili žrtve na obeh straneh. Razen tega, zakaj uničevati naše sile proti umikajočemu se sovražniku, medtem, ko so nam potrebne proti komunistom. In končno so Nemci z namenom, da ščitijo svoj hrbet pri umiku, zadrževali komunistično napredovanje in tako pripomogli našim načrtom, čeprav nehote.

Po 3. maju je komunističen pritisk narastel in Domobranci z Notranjske in Dolenjske so se začeli umikati proti Ljubljani. Tako je naš bataljon pod vodstvom g. Vuka Rupnika in nekaj drugih čet po padcu Rakeka dne 4. maja (menim, da je datum točen) zapustil Cerknico, v noči od 4. do 5. še branil položaje nad Borovnico, 5. prekoračil Ljubljanico in se utrdil v Podpeči preko glavne ceste z Vrhnike v Ljubljano. Govorilo se je, da bomo verjetno branili Ljubljano do prihoda zaveznikov. Čakali smo napada, a s te strani ni bilo ničesar, le južno od Ljubljane so se slišale borbe.

Dne 7. maja sem imel priliko na hitro skočiti v Ljubljano z namenom,

da obvestim domače o dogodkih. Nisem jih našel. Že 5. maja so vsi odšli v smeri proti Koroški, kot tisoči drugih z upanjem, da se bodo v nekaj dneh vrnili domov. Tudi Domobranci, to je administrativni uradi in odseki, so se umikali; govorilo se je, da je vlak z domobranci ranjenci padel pri Jesenicah v komunistično zasedo in da so vse postrelili.

Vrnil sem se na položaj. Dne 8. maja je bil proglašen konec vojne, za kar smo mnogi zvedeli šele naslednji dan. Istega dne na večer smo dobili povelje za umik in šele na Viču pri Ljubljani, ko smo korakali mimo utrdb in žičnih ovir, ne da bi zasedli položaje, smo razumeli, da gremo na Koroško. Moj vod je bil eden zadnjih, če ne zadnji, ki so zapustili Ljubljano. Verjetno sem bil še prve minute 9. maja v Ljubljani. Mimo Kleč smo ob zori prispeli do mostu pod Šmarno goro pri Šmartnem, prekoračili Savo. Na poti do Brda pri Kranju so se nam spotoma pridruževali gorenjski Domobranci. Hodili smo vso noč od 9. do 10. maja in zjutraj prispeli na ljubeljsko cesto pod Tržičem.

Cesta je bila docela zasedena: vojaki, civilni begunci, uprežna živina, avtomobili in tanki. Vse se je mešalo, vsakdo je hotel prvi preko Ljubelja na varna tla. Naš prihod je civilne begunce precej pomiril. Bali so se namreč Nemcev, ki so brezbrizno drveli po cesti in če je bilo treba odpreti zabito pot, porivali zaostalo in utrujeno vprego s ceste v dolino; bali so se komunistov, ki bi se lahko v manjših edinicah vsak trenutek pokazali na bokih ceste.

Nekaj kilometrov pred Ljubeljem se je vse zamotalo, nihče ni mogel naprej. Po dolgem čakanju se je raznesla vest, da je prelaz v nemških rokah, ki nikogar razen Nemcev ne puste preko, — a obenem se je govorilo, da na avstrijski strani patrolirajo komunisti. Dobili smo povelje, naj se čimpreje prerinemo do prelaza. Tu je čakala množica ljudi, a nihče ni hotel naprej. Baje je prišlo do streljanja med četniki in Nemci in je nekaj oficirjev padlo. S svojimi vojaki sem mirno prešel predor pod prelazom, a nekaj sto metrov po predoru sta nas dva nemška vojaka skušala ustaviti, ko sta z naperjenimi puškami skočila iz gromovja pred nas. Vendar sta se takoj preplašila in zginila s ceste.

Za nekaj kilometrov je bila cesta na tej strani svobodna, a nato smo znova naleteli na stotine stoječih avtov, tankov, vojaških edinic, ki so že zapustile precej orožja ob cesti. Cesta je bila nabita do skrajnosti in vse je stalo. Zakaj?

Nad Borovljami nas je pričakoval poveljnik bataljona major Rupnik, sin generala Rupnika, in po izmenjavi nekaj besed je bil položaj jasen. Most na Dravi je v komunističnih rokah. Komunisti razorožujejo Nemce in jih nato puste preko mosta. Očividno čakajo na nas. Nemci nimajo namena boriti se, bodisi ker je bil objavljen konec vojne, bodisi ker jih itak pustijo preko mostu. Naša naloga je torej zasesti komunistične položaje in dobiti na vsak način zvezo z zavzniki. To je treba doseči čimpreje, sicer

nam grozi nevarnost komunističnega napada v hrbet in zajetje naših civilnih beguncev, ki so še onstran Ljubelja.

Še isti večer smo vzeli Borovlje in več položajev vzhodno od mesteca. G. Vuk Rupnik je primoral k sodelovanju tudi nekaj nemških flakov. Glavna cesta je bila tako z vzhodne strani zavarovana. Naslednji dan ob zori smo lahko sodili o številu Nemcev, ki so jih komunisti morali razorožiti še pred našim prihodom. Kupi orožja so ležali na glavnem trgu v Borovljah. Tudi hrane in vojaške opreme je bilo obilno. Domobranci so se poslužili najboljšega za bodoče dni, posebno orožja.

Dne 11. maja popolnoma smo napadli in zavzeli še ostale komunistične položaje vzhodno in severno od Borovelj. Vendar most še vedno ni bil svoboden.

Kljub temu, vsaj tako se je govorilo, so naši višji častniki dobili stik z Angleži. Nek višji britanski častnik je sprejel ponudbo, da se z avtom prepelje na našo stran in pogleda kdo smo. Medtem bi mi morali pustiti komuniste pri miru. To so naši sprejeli in moji vojaki, ki so bili v zasedi ob cesti, so videli ta avtomobil in na njem celo nekega komunista z rdečo zvezdo. Nam se je zdelo smešno, da nam britanske čete same ne odpro mostu.

Ne vem gotovo, kdaj je bil zavzet most, verjetno 12. maja zjutraj. Tega dne smo dobili povelje za umik preko mostu. Pomik se je izvršil v redu in z zadoščanjem, saj je bila pot k zaveznikom odprta še pravočasno, ne samo za nas, a tudi za naše civilne begunce, ki so se bali komunistov v hrbet. Pred mostom smo po višjih častnikih zvedeli, da nas Angleži sprejemajo kot prijatelje, a zahtevajo kljub temu, da odložimo orožje. Nočejo namreč, da bi prišlo med njimi in Titom do nepotrebnih sporov. Predaja orožja naj bi bila le začasna, v nekaj tednih naj bi bili znova oboroženi. Ne vem, ali so bile to zares angleške obljube ali izraz preprostega zaupanja. Gotovo je eno. Če bi jaz in moji vojaki, kot vsi Domobranci, ne verovali v resničnost teh obljub in angleškega prijateljstva, bi nikdar ne odložili orožja, a se vrnilo preko Karavank, da nadaljujemo boj proti komunizmu v naših gozdovih. Bili smo prepričani, da so tudi Zavezniki prepričani o našem prijateljstvu in da so zato razumeli smisel našega obstoja, naše borbe. Ta smisel bi se po končani vojni pokazal še v bolj jasni luči, kajti mi smo se borili že med vojno preko časovnih meja te vojne, ki je bila že itak odločena.

Ob mostu so še ležale žrtve boja. Na drugi strani so nas pričakovale britanske čete. Dali so nam znak, naj odložimo orožje. Položili smo ga ob desno stran ceste, kjer je že ležalo orožje tisočev Domobrancev.

Vedenje britanskih vojakov je bilo v glavnem primerno; nikakršnih resnih preiskav ni bilo; komunistični vojaki ob cesti so morali molčati in gledati naš prehod; a dejanje nekaterih britanskih vojakov, ki so bajte pobirali ure, smo vzeli na znanje, kot osebno slabo dejanje.

Vendar nas je predaja orožja silno težila. Za nas so se odločilni trenutki borbe šele začeli, a so nas prijatelji prisilili k oddaji orožja! Na vseh obrazih se je čitalo to čustvo. Ne bomo se vrnil v Slovenijo tako hitro, kot smo mislili.

Vetrinje

Še istega dne 12. maja* smo prispeli v Vetrinje in se zasilno utaborili po bataljonih, četah in vodih. Poskrbeli smo tudi za tiste civilne begunce, ki so se priključili našim edinicam. Večinoma so bili sorodniki častnikov.

Naslednji dan se je črno čustvo povzročeno zaradi predaje orožja skoraj popolnoma razpršilo. Angleži so ravnali z nami zares kot s prijatelji; straž ni bilo in vojaki so svobodno odšli na bližnje kmetije, v bližnje gozdove, v bližnja jezera na kopanje. Le kak tank je od časa do časa vozil med šotori; nek nadzor nad tako veliko množico ljudi je bil potreben. Tudi častniki britanske vojske so bili do nas vljudni. Prav isto ravnanje so imeli srbski četniki in dobrovoljci, ki so taborili ob naši strani, — a Nemci, ki so jih britanske čete za nekaj dni zadržale na vzhodni strani Vetrinjskega polja, so bili pod stražo, v kolikor vem, in jaz jih nisem videl svobodno se sprehajati izven taborišča.

Nekaj dni po našem prihodu je domobranski generalni štab preuredil našo vojaško obliko. Iz manjših edinic sposobnih za partizansko borbo je hotel organizirati približno redno divizijo, če se ne motim, po starem jugoslovanskem vzorcu. Ta divizija je bila sestavljena na sledeč način:

1. Policijska četa, to je vojaška policija in tehnični bataljon. Oba pod majorjem Skofom.
2. Štirje polki:
  - Prvi polk pod podpolkovnikom Cofom.
  - Drugi polk pod podpolkovnikom Vukom Rupnikom.
  - Tretji polk pod majorjem Kunstljem.
  - Četrty polk pod majorjem Mehletom.

Jaz se ne spominjam, koliko bataljonov, čet, vodov je imel vsak polk in zato ne morem dati števila domobrancev na podlagi gornjih podatkov. Vendar se dobro spomnim, da sem takrat skupno s srbskimi četniki in dobrovoljci računal kakih 18.000 vojakov. Od teh je bilo domobrancev več kot dobra večina, zato bi jaz postavil številko na kakih 11.000. Vendar za število ne morem garantirati, čeprav se mi zdi, da je bilo število prejkone večje.

S to reorganizacijo so se izpolnile vrste edinic, ki so zaradi umika in orb izgubile polnoštevilnost. Gorenjski domobranci so bili vključeni kot del četrtega polka. Razen tega je ta preureditev dala vojakom občutek in za-

---

* Ne vem, ali so vsi domobranci že 12. maja prišli v Vetrinje. Tudi se ne bi čudil, če sem se zmotil glede našega bataljona. Morda smo prišli tja šele 13. maja.

vest reda in discipline, kar je gotovo ugajalo tudi Britancem, ki so nas po nekaj dnevih začeli oskrbovati s hrano, čeprav je bil prevoz težaven. Govorilo se je, da vozijo vse samo z zrakoplovi.

Reorganizacija vojske je zahtevala nova imenovanja in povišanja častnikov. To se je izvršilo z vso resnostjo v imenu Slovenskega Narodnega odbora in kralja Petra II ter generala Mihajlovića. Zdaj se mi vse to zdi smešno, a če bi domobranci ostali živi kot vojska, bi v vsem tem ne bilo ničesar smešnega.

Začelo se je tudi redno vojaško vežbanje po danem redu; reda smo se držali tudi glede hrane, spanja in svobodnega časa. Vojsko je zares prevel duh skupnosti in borbenosti, o kakem razsulu ali negotovosti ni bilo ne duha ne sluha. V tem ozračju smo pripravili parado v znak naše predanosti kralju Petru II in Mihajloviću, vendar se ne spominjam, ali je vprašanje prisege tudi prišlo na dan. Novica, da je prišlo med zavezniki in Titom do prvih sporov glede Trsta, je še poživila plamen našega upanja in zaupanja. Zares smo bili prepričani, da nam bodo dali kmalu orožje in priliko, da ga rabimo, če bi bilo treba. V kolikor to sedaj zgleda smešno, je bilo vendar takrat resnično.

Predaja

Nekega dne se je raznesla novica, da nas nameravajo Angleži prepeljati v Italijo. Razlogi za to bi bili naslednji: Prvič, da bomo združeni z ostalimi našimi četami; drugič, ker je zaradi bombardiranih cest in železnic naše oskrbovanje v Avstriji pretežko, zaradi potrebnega prevoza preko Alp; tretjič, ker bomo tako dalje od meje in iz vidika komunistov. Vse to je bilo po naših željah in novica je zgledala toliko bolj resnična, ker je bilo nekaj skupin naših civilnih beguncev takoj po prihodu v Avstrijo prepeljanih v Italijo (moji starši in ostali člani družine so bili med njimi). Ta govornica je vojake navdušila in jih povezala še bolj s čustvom edinstva in zaupanja v naše vodstvo in zaveznike. Tako se dobro spominjam sledečega primera. Nek akademik, verjetno Glavačeve skupine, se je med kratkim odmorom pri vežbanju približal vojaku in začel govoriti o političnih razvojih. Ko se je dotaknil vprašanja domobrancev na Koroškem, je bil mnenja, da bi bilo boljše odložiti uniforme, se preveč ne kazati, še manj vežbati, ker je nevarnost, da nas bodo komunisti skušali dobiti iz zavezniških rok. Vojaki so ga imeli za komunističnega propagandista, ki skuša zanesti seme needinosti in nezaupanja, da bi se vojaki počasi razšli po svojih poteh. Moral je zato pobrati šila in kopita ter še rešiti zdravo kožo ob pravem času.

Govornica o Italiji se je v nekaj dneh spremenila v resničnost; dobili smo nalog, da se pripravimo na prevoz in naš štab bi moral odločiti, po kakšnem redu se bo ta prevoz vršil.

Ko sem se nekega dne vračal na motorju s poveljnikom bataljona iz Celovca v taborišče, naju je srečal konvoj avtomobilov s srbskimi četniki

in dobrovoljci, ki so naju veselo pozdravljali. Konvoj je vozil v smeri Celovca, torej vstran od Jugoslavije, vendar gotovo tudi ne v smeri Italije, kar se mi je zdelo čudno. Misel, da so ceste razrušene in je treba zato voziti po ovinkih, me je popolnoma zadovoljila. Torej po nekaj dneh bomo odšli tudi mi.

Naši vojaki so večinoma želeli čimprej v Italijo in so zato želeli odpotovati s prvim konvojem. Ker je bil dan odhoda za naš bataljon določen za 30. maj, to je šele na četrtem mestu, so mnogi godrnjali. Prevozi so se izvršili v naslednjem redu:

- 27. maja policijska četa in tehnični bataljon,
- 28. maja 4. polk,
- 29. maja 3. polk
- 30. maja 2. polk,
- 31. maja del 1. polka; a o tem sem zvedel pozneje.

V kolikor se spominjam sta bila vsak dan dva prevoza in približno število enega prevoza je bilo čez tisoč ljudi. Če računamo, da je iz zadnjega polka odšlo okoli tisoč ljudi, tedaj bi bilo skupno število vseh predanih domobrancev nekaj čez 10.000. Vendar tudi tu bi me pomota ne presenetila, rajši je bilo število večje kot manjše.

Po prvem ali drugem prevozu, se ne spominjam več točno, se je raznesla govoroica, da se je vrnil eden naših častnikov, ki je baje ušel iz Podrožce; in da so naše fante predali komunistom. Isto se je govorilo o nekem Srbu. Nihče ni verjel temu. A da bi odločno odstranili vsako negotovost, je naš štab izdal posebno izjavo proti vsem, ki bi širili alarmantne vesti. Ko so sluhi negotovosti krožili še naslednji dan, je naš štab stopil v stik z angleškim poveljstvom in dobil nasleden odgovor, kot so nam višji častniki povedali: „Ali ne verjamate naši besedi? Vozimo vas v taborišče pri Palmanovi pri Udinah.“ Ime Palmanova je bilo mnogim znano, ker so bili v italijanski koncentraciji v Gonarsu, ki ni daleč od Palmanove. Vedeli so, da so tam velike vojaške barake in skladišča. Zato nas je angleška izjava popolnoma pomirila in celo sramovali smo se, da naši niso stoodstotno verjeli angleški besedi, saj je bila to beseda prijatelja.

Na predvečer našega odhoda smo dobili navodila za naslednji dan. Zjutraj 30. maja smo pospravili šotore, počistili taborišče, se začeli poslavljati od civilnih beguncev in naročati znancem, naj nam po prihodu v Italijo takoj pišejo. Rečeno je bilo, naj častniki, ki to žele, vzamejo družine s seboj.

Jaz s svojimi vojaki sem bil dodeljen drugemu prevozu tega dne. Avtomobili so bili za nas pripravljani okoli 12. ure. Po četah in vodih smo zasedli svoja mesta na prevoznih avtomobilih; dva tovornjaka na en vod, če se ne motim. V vsak avto je stopil angleški vojak s puško na rami in mi smo to vzeli za potrebno vojaško spremstvo, saj en vojak zares ni mogel pred-

stavljati resne straže polovici voda, ki bi ga lahko razorožila po mili volji. Odhod, pozdravi, petje, mahanje z rokami v znak nasvidenja v Italiji.

Avtomobili so zavili na Celovec, prav kakor s srbskimi vojaki. A zelo sem se čudil, ko smo po Celovcu zavili proti jugovzhodu v smeri Karavank. Začudenje se je spremenilo v osuplost, ko smo prešli Dravo. Govorjenje in petje je potihnilo, le najpreprostejši med vojaki se za stvar niso zmenili. Na nekem križišču smo surovo obrnili na Pliberk, kot je bilo razvidno s prometne puščice. Iz zemljepisja sem vedel, da je to zadnja železniška postaja na avstrijski strani.

Pliberk

Po nekaj sto metrih smo se ustavili. Ko smo poskakali na tla, so vsi spraševali, kje smo, kam gremo? Tudi najpreprostejši so se zavedali, da nismo v Italiji. Britansko vojaško spremstvo se je v hipu spremenilo v stražo z orožjem pripravljencim na strel in dajoč nam znak, naj se hitro zberemo na travniku levo od ceste, ki pelje v Pliberk. Medtem se je že govorilo, da so na bližnji železniški postaji komunisti in smo mnogi že sumili najhujše.

Še na poti do dotičnega travnika so nam pri neki hiši povedali, da so že pred nami nekaj prevozov domobrancev predali komunistom na bližnji postaji in da so vsenaokrog v zasedah angleške straže.

Travnik je bil pomendran in raztrgane fotografije, osebne izkaznice, častniške značke so pričale o tem, kar se je včeraj zgodilo. Komaj zbrani na travniku so nas z vseh strani obdale že vnaprej pripravljene straže s strojnicami in brzostrelkami naperjenimi na nas. Položaj je bil torej jasen. Izdaja; z izjavo, da nas hočejo združiti s četami v Italiji, so nas ujeli v past in nas hočejo predati Titu. Vendar so se še našli ljudje, ki tega niso mogli verjeti. Upali so, da je v bližini lepše taborišče kot v Vetrinju pripravljeno za nas, ali, da nas hočejo Angleži pod svojo zaščito prepeljati preko Slovenije v Italijo. Zares višek zaupanja v zaveznike in prijatelje.

Poveljnik polka podpolkovnik Vuk Rupnik ni inel o položaju nikarkršnega dvoma. Svoje razočaranje je izrazil z naslednjimi besedami: „Pa ja sem verovao v englesko gentlemanstvo,“ kar se je po mojem mnenju nanašalo na obljubo, da nas bodo prepeljali v Italijo. Vendar Vuk Rupnik ni izgubil vsega upanja; še je računal na možnost dogovora z odgovornimi angleškimi častniki in zato zavrzel predlog napada na straže z golimi rokami.

Predajo je vodil častnik — major John ali Johnson(?) — postaven, do skrajnosti avtoritativen. Če se ne motim, je nosil zelena očala proti soncu. Ob strani je imel prevajalca, Slovenca, v kolikor sem sodil po izgovorjavi. Majorja je spremljal še en poročnik in nekaj podoficirjev.

Major je najprej ločil civilne osebe od vojakov in jih takoj poslal v

smeri proti postaji. Nekaj civilnih beguncev se je poskrilo med vojaki. Nato je zahteval, naj se vojaki puste preiskati in naj odidejo v skupinah po sto pod angleško stražo na postajo. Jasno, naletel je na gluh in popoln odpor. Vojaki so začeli trgati vse, kar je lahko izdalo njihovo identiteto; častniki so začeli zakopavati značke v zemljo, saj so vedeli, kaj jih čaka, če bi komunisti zvedeli za njihov čin ali ime. Vse to so delali za vsak slučaj, a z mesta se nihče ni ganil. Od ust do ust je šel glas: „Naj nas tu postrele, a k Titu ne gremo.“ Vsi so vedeli, da jih v Jugoslaviji poleg smrti čaka še ponižanje in mučenje.

Medtem je Vuk Rupnik, ki je tudi zapovedal, naj se vojaki ne ganejo, začel govoriti z angleškim majorjem. Govorili so o vsem, kdo smo, kako smo bili v Vetrinju, kakšne obljube so nam dali glede Italije, kaj nas čaka pri Titu, da smo pripravljeni na smrt pod britanskimi strelji, a ne k Titu. Major je bil po vseh zunanjih znakih strašno ogorčen zaradi našega kljubovanja in se mi je zdela predaja v njegovem interesu. Poročnik ob njegovi strani je bil nasprotno dober in uvideven in je dal vedeti, da se bo zadeva še na kakšen način uredila. Tudi straže so se nam zdele naklonjene; saj so nekateri kazali na rokave, češ, da nimajo činov in zato niso odgovorni. Če se ne motim, je med pogajanja, ki so trajala precej dolgo, major telefoniral, ali drugače stopil v stik z nekim angleškim poveljstvom. Uspeh — pomnožili so straže, a naši vojaki so se večinoma vsedli, in sedeli nepremično.

Tu se je Vuk Rupnik spomnil, da ima pri sebi pismo nekega angleškega generala, ki zagotavlja, da nikogar proti lastni volji ne bodo silili v Jugoslavijo. Zdi se mi, da je bilo to pismo pisano generalu Leonu Rupniku, ki ga je poslal sinu, a nisem gotov. To pismo so začeli iskati v Rupnikovih kovčkih v prisotnosti angleških straž in ko so ga našli, je bilo pokazano „majorju Johnsonu.“* Vendar brez uspeha.

Tu se je pripetil neprijeten dogodek, ki je gotovo pripomogel k miniranjju vztrajnosti pri vojaki. Nek domobranec, študent, Kresal po imenu, se je kot zastopnik in tolmač skupine domobrancev približal k „majorju Johnsu“, ki je govoril z nekaterimi našimi častniki. Pred majorjem je stal na „mirno“, kot se vojaku pred častnikom spodobi. Začel je govoriti, verjetno angleško ali francosko, nisem dobro slišal. Baj je izrazil še enkrat našo pripravljenost na vse, razen na povratek k Titu. V odgovor je dobil prostaško, krepko zaušnico, da je postal ves rdeč. Obrnil se je in odšel. Med vojaki je zavladal nepopisan molk in začudenje.

Medtem se je od Pliberka približala nova skupina britanskih vojakov, ki so začeli z našimi ravnati zelo slabo. Ne vem, koliko jih je bilo, ker sem bil na nasprotni strani travnika. Govorili so, da so jih pretepali. Ko so

* Ne vem, kako se je pisal major, a vsi so govorili o „Johnsu“, a mogoče, ker drugega angleškega imena niso poznali.

vojaki to videli, se jih je polastil obup, ali boljše silna apatičnost: „Če se nas izdali še prijatelji in tako z nami ravnaajo, je itak vsega konec in nima smisla živeti;“ to je bilo splošno občutje domobrancev. Prva skupina se je pustila preiskati in odpeljati na postajo. Sledila ji je druga, tretja... Odpor je popustil in na skupno rešitev ni bilo več mogoče misliti. Eden naših vojaških kaplanov je dal vsem skupno odvezo. Za nekatere je bila ta odveza tudi znak krika: reši se, kdor se more!

Mala skupinica, večinoma vsi častniki, se je zbrala okrog Vuka Rupnika z odločno voljo umreti pod angleškimi streli, a ne iti v Jugoslavijo. Tudi smo iskali možnosti za beg; naj streljajo, nekaj bi se jih že rešilo. A do tega ni prišlo; ker so našo skupino še posebno zastražili, bi bil tak pobeg skoraj brezupen.

Vuk Rupnik je medtem znova govoril z angleškim majorjem o tistem pismu, a vedno brez uspeha. Ko so odpeljali skoraj vse ostale vojake razen naše skupine, so nam začeli groziti z ustrelitvijo, če se ne ganemo. Vsedi smo se na tla, igrali karte, se smejali: Naj streljajo! Straže so se nam približale z naperjenimi puškami, češ, da imajo povelje streljati: večina se ni zganila, drugi so vstali in dvignili roke: Naj streljajo! Straže so se v sramu umaknile za nekaj korakov; kazali so na rokave brez činov. Da, te straže niso bile odgovorne.

Ko grožnje niso pomagale, je angleški major še enkrat začel obravnavati zadevo s tistim pismom. Obljubil je, da bo pustil Vuka Rupnika ženo do naslednjega dne pod angleškim nadzorstvom, da se zadeva s pismom razjasni, a to pod pogojem, če vsi ostali odidejo na postajo.

Vuk Rupnik (govorim o „Vuku“ kot vojaku, strategu in hrabremu poveljniku, ne o njegovih prepričanjih, ki jih ne poznam) je bil kot vojak ideal domobranskega borca; če se on reši, se reši nekako simbol vseh ostalih borcev. Naš odpor se je zmanjšal, vendar se nismo hoteli ganiti z mesta. Zato je dal angleški major pripeljati tovorni avto in vojaki so nas posamezne prisilili vanj. Vuk Rupnik z ženo je ostal tam; še pred odhodom sem mu z bratom, ki je bil tudi v tej zadnji skupini, naročil pozdrave za očeta. Na tihem smo upali, da bo mogoče Rupnik dosegel pri Angležih zahtevo o garanciji naših življenj od Tita. Upanje za življenje se je lovilo za zadnjo bilko naivnosti.

Avto je odpeljal na železniško postajo.

V komunističnih rokah

Na plotu pri stranskem zunanjem vhodu na postajo so viseli grozdi srebrnih in zlatih verižic in drugih predmetov. Vojaki so sami odlagali te predmete; rajši Angležem kot komunistom, ki so na drugi strani plota pregledovali domobrnce, predno so jih zaprli v vagone.

Komunisti so nas sprejeli hladno, a brez slabega ravnanja. Sreča —

niso bili Slovenci, a verjetno iz južne Srbije ali Makedonije, če sodim po govoricah. Postrojili so nas po šestdeset, pregledali in zaprli vagon z zapahom. Če se ne motim, je bil naš vagon zadnji napolnjen z domobranci.

Zaradi tesnega mesta je v živinskih vagonih kmalu postalo nezno. Če se je kdo premaknil, je s tem vzgibom vznemiril ves vagon. Molč je od časa do časa prekinilo le šepetanje na ušesa. Vsi so se spraševali, kdaj bo vlak potegnil in kam bomo zavili po Dravogradu? Če na Maribod, bomo imeli nekaj več časa in možnosti na beg. Če na Slovenjgradec, Celje in Ljubljano, bi bila zadeva slabša.

Zvečer, v mraku, je vlak potegnil. Ko se je ustavil na prvi postaji, so se vrata vagonov odprla. Komunisti so vstopili in začeli surovo pobirati vojakov njihovo opremo: torbice, pase, čevlje, hlače in telovnike. Pobrli so to, kar je bilo boljše. V zameno za čevlje in obleko so dali ali svojo raztrgano ali ničesar. Več je ostalo napol oblečenih in bosih. Vendar v našem vagonu niso pretepali; ne vem kako v drugih. Iz njihovega spraševanja v srbščini, smo razumeli, da ne vedo dobro, kdo smo? To nas je za trenutek osmelilo. Treba bi bilo uiti, predno bi prišli v roke domačim komunistom! A nekateri so upali, da nas bodo odpeljali v Srbijo, posebno, ko je vlak po Dravogradu zavil na Maribor in ne na Ljubljano.

Z bratom sva resno mislila na beg skozi malo okence živinskega vagona. Vendar tega ni bilo treba. Na neki postaji je komunist, ki je prišel po obleko, pozabil zapreti vagona vrata na zapah. Vsaj padca zapaha nismo slišali. Takoj je bilo odločeno: poskusiti odpreti vrata. Pri vratih je stal moj brat, nek znanec poročnik in njegova zaročenka. Poročnik in brat sta po dolgem naporu uspela odriniti vrata; pokazala se je lunina svetloba skozi obleke. Odločili smo se: prva naj skoči zaročenka (prvi skok je bil najvarnejši, naslednje bi straže lažje opazile in začele streljati), nato naj skoči poročnik, nato moj brat in za njim jaz. Slediti bi morala še dva častnika — in ostali, če bi hoteli. Vendar smo morali čakati dolgo na ugodni trenutek. Železnica je tu vsekana v skalo; vozili smo ob skalnati steni in skak iz drvečega vlaka bi pomenil smrt. Na postajah smo morali previdno zapirati vrata, da ne bi komunisti opazili naših namenov. Po sreči so bile postaje na drugi strani in so komunisti tako z nasprotni strani prihajali v vagon.

Končno se je na naši strani pokazala planjava. Moška odločnost je prešla tudi na zaročenko. Skočila je prva. Nihče ni streljal, čeprav je bilo vse polno straž na vagonih, posebno za nami. Skočil je omenjeni poročnik, nato moj brat, — jaz sem prav mirno stopil na spodnjo stopnico, pogledal kaj in kako in tušil srečno odskočil.

Epilog

Padec iz drvečega vlaka 31. maja okoli dveh ponoči nama je prizadel le nekaj lažjih telesnih poškodb. Dovolj veliko rano na levi roki mojega brata

sva zamazala z drevesno smolo, da jo bi kolikor toliko obvarovala od infekcije. Odločila sva se doseči čimprej najbližjo jugoslovansko mejo. Najenostavnejše je bilo slediti železniško progo nazaj na Koroško, seveda od daleč, kakih 15 km vstran skozi pohorske grebene. Tako sva naslednji dan dospela do Velike Kope in Črnega Vrha. Pri dveh kmetijah se rama je po previdnem opazovanju posrečilo dobiti nekaj hrane, ki je morala zadostovati do avstrijske meje pod goro Peco. To goro sva vzela kot kažipot, čeprav sva hodila večinoma ponoči in se orientirala po zvezdah. Razen v tistih dveh kmetijah se nisva nikomur pokazala; podnevi sva se skrila na takem mestu, odkoder je bilo mogoče opazovati nadaljno pot. V noči od 5. do 6. junija sva se zelo oslabela po travi potegnila čez avstrijsko-jugoslovansko mejo. Seveda nisva na Koroškem več zaupala britanskim vojakom in sva si še isti dan pri dobrih ljudeh nabavila staro civilno obleko. Devetega junija sva prišla do Borovelj in v bližnji vasi nekaj dni delala na dveh kmetijah. Medtem se nama je posrečilo dobiti podatke od civilnih beguncev v Vetrinju. Vsi so zagotavljali, da Angleži nikogar več ne silijo proti volji v Jugoslavijo. Menda je bila to posebna odredba maršala Aleksandra. Vrnila sva se v Vetrinje in se nato javila pri Amerikancih; zbirali so Italijane, ki so se vračali v Italijo. Izdala sva se pod drugim imenom za Italijana, čeprav nisva znala dobro italijanščine. Zvedela sva namreč, da so tam najini starši in družina skupaj s številnimi slovenskimi begunci in sva hotela čimprej tja. Mislim, da sva ravno prvega julija prispela v Italijo na nekem italijanskem konvoju in se združila z ostalimi iz družine.

Karel Mauser

POMLADNI VEČER

Na velikem travniku neba
rožnato cvetijo oblaki.

Drevesa gorijo v rdečkastih zubljih
in ne izgorijo.

Bog govori skoz večerno tišino,
bos stoječ v travi ga poslušam.

Spominska stena v slovenski cerkvi Marije Pomagaj v Buenos Airesu

Nova slovenska cerkev Marije Pomagaj v Buenos Airesu je posvečena spominu vseh žrtev vojne in komunistične revolucije. Je votivna ali zaobljubljena cerkev (zgrajena po zamisli arh. Marjana Eiletza). Ta spominski moment prihaja posebno do izraza na Spominski steni, ki je nekaj edinstvenega v cerkveni arhitekturi. Spominska stena je 13 metrov dolga stena na levi strani oltarja in veličastnega Bukovčevega križa. Na tej steni je v abstraktno figurativni stvaritvi v reliefu upodobljen vihar vojne in preganjanja. V zgornjem delu vidimo silhuetne podobe angelskih oblik (delo akad. slikarice Bare Remec), kot roje duš padlih žrtev, ki nad viharjem prosto plavajo proti centralnemu elementu — Križanemu. Na spodnjem delu te stene je vdelan križev pot (tudi delo akad. slikarja Ivana Bukovca), ki vsebuje smiselno povezavo z razburkanimi linijami našega viharnega „križevega pota“ z umirjeno, premočrtno sekvenco Kristusovega trpljenja in smrti. Pod križevim potom je pa naslednji napis (sestavil dr. Tine Debeljak):

Glejte jih:

Duše slovenskih žrtev vojne,
revolucije,

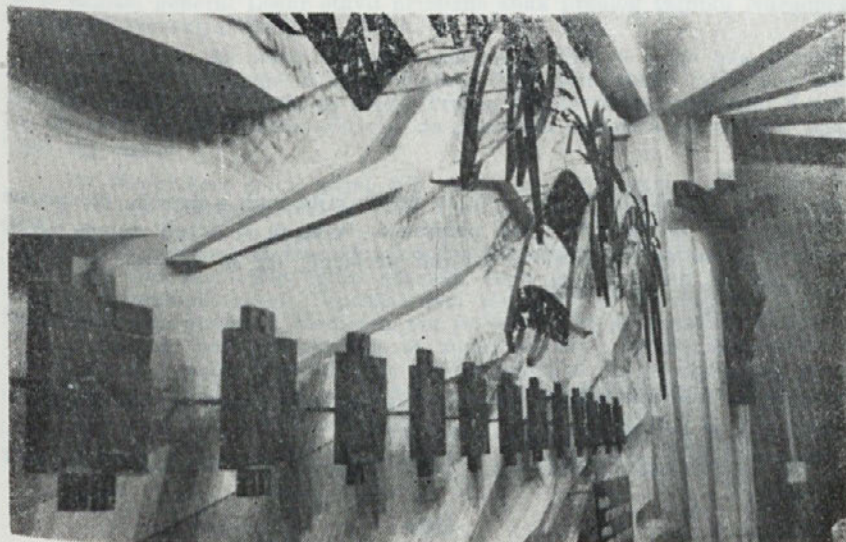
prisilnih vrnitev,
izgnanstva.

Spominjaj se nas!

Vpijo iz onostranstva.

Za mrtve ne bodi mrtev!

Moli za pokojne!

Slovenija

Ti si mi raj izgubljen.
Tujemtu svetu še vedno sem nem.
A v srcu si hrani, o domovina,
pesem zvestobe svojega sina!

Živo ohranjaš vso vojsko pobito
v življenju in smrti res zmagovito.

Te strte kosti
semena so nova,
narodu našemu
sveta obnova.

Rojstvo lepote
prihodnjim so dnem,
Gospod jih bo kazal
mojim — mrtvim — očem.

Ob tridesetletnici pokola
mojih domobraskih soborcev.

Ne streljajte vrabce s kanoni in ne ubijajte muh z macolo. Ne prena-
peto, preresno, preslovesno. Biti ponižen — k temu sodi tudi to, da se ne
postavljamo in ne narcjamo s svojimi problemi, da se nimamo za važne,
da se gledamo z vesele strani.

Lagardere

Dokler nisi spregovoril besede, si ostal njen gospodar; ko pa si jo
spregovoril, je postala ona tvoja gospodarica.

Kitajski pregovor

Ob 30-letnici konca vojske in revolucije

Zgodovinski dokumenti in zanimivosti

V Zborniku Svobodne Slovenije iz leta 1956 sem podal pregled o četništvu na Štajerskem ter o splošnem položaju med okupacijo na Štajerskem. Tisto poročilo želim še dopolniti z nekaj značilnimi zanimivostmi. Štajerski četniki smo bili edina vojaška edinica, ki je Angleži niso vrnili iz Koroške, ampak so nas prepeljali z vojaškimi kamijoni iz Avstrije v Italijo. Ker edini jaz osebno vem vse podrobnosti zadnjih dni pred koncem vojske in o nasezu umiku v Avstrijo, že leta na mene prijatelji pritiskajo, da vse to enkrat popišem. Tudi naslednji članek ne obsega vseh podrobnosti, dotaknil se bom le važnejših dogodkov.

Štajerski četniki, uradno imenovani III. Planinska brigada Slovenskih trup JVvD, smo od naše Vrhovne komande, gen. Andreja, imeli povelje, da aprila 1945 zasedemo trikot Sevnica-Zidani most-Laško za slučaj zavezniških padalcev. To smo izvršili. Nastanjeni smo bili v Razboru nad Sevnico ob Savi, na levem bregu Save v hribih nad Zidanim mostom, v Marija Gračcu pri Laškem in pri Sv. Lenartu nad Laškim. To cono smo v 3 tednih počistili tako, da ni bilo več partizanov in da smo mi bili absolutni gospodarji. Toda vojska se je naglo bližala h koncu. Vzhodna armija je že prišla v Prekmurje in se bližala Mariboru. Nemci so imeli zasedeno samo Celje. Iz Hrvaške so se valile umikajoče nemške čete, ustaši in civilni begunci. Z Ljubljano smo izgubili vsako zvezo.

Dne 6. maja 1945 je komanda nemških čet v Celju poslala k meni dve zvezna oficirja (bila sta v civilu) s predlogom: četniki naj okličemo slovensko vlado, ki naj v imenu zapadnih zaveznikov zahteva kapitulacijo nemških čet na Štajerskem. Nemci bi tako dolgo držali pozicije, dokler slovenska vlada z delno mobilizacijo sama ne bi obvladala položaja. Po tem bi se nam predali ali umaknili. Ponudili so mi letalo, da me prepelje k zavezniški komandi v Italiji. To se sliši precej neverjetno, a imam zaupno poročilo, da je nemški general Loehr stavil približno enak predlog tajniku Narodnega odbora za Slovenijo, Marjanu Zajcu.

Z Ljubljano že nekaj tednov nismo imeli stika, a to je bila prevažna zadeva, da bi sam mogel o njej odločiti. Zato sem zbral dobro oboroženo skupino svojih vojakov, da se preko Trojan prebijemo v Ljubljano. Z nami sta šla tudi nemška zvezna oficirja, da poskrbita za letalo, če bomo v Ljubljani kaj dosegli.

Na Štajerskem sploh nismo nič vedeli, kaj se dogaja v Ljubljani. Ko smo se bližali Ljubljani, smo že videli ljudi z vozički, nahrbtniki itd., vendar nismo slutili, da so to begunci. Na Ježici pri Ljubljani pa se pripelje na kolesu bivši poslanec za lenarški okraj v Slovenskih goricah, Jože Špindler, s katerim sva se osebno dobro poznala. Imel je nahrbtnik in ves bicikel obložen z raznimi zavoji. Vprašal sem ga, kam je namenjen: „Bežimo, Ljubljana je že prazna!“ Mudilo se mu je, vendar me je v naglici še vprašal za podpis in za moj pristaneč, da on zunaj politično zastopa štajerske Slovence, jaz pa vojaško. Vem, da cela zadeva nikoli ni imela nikakega pomena, a pozneje sem se kesal, da sem podpisal. Škode ali koristi pa ni bilo nobene.

Ko smo 7. maja prišli v Ljubljano, je večina Ljubljanec že bila prazna. Ljudje so nam rekli, da so se domobranci in Narodni odbor umaknili v Kranj, zato smo se napotili še v Kranj. V Kranju sem srečal podpolkovnika Bitenca,

pod katerega komando smo dejansko štajerski četniki spadali, dasi nikoli ni bil med vojsko na Štajerskem in tudi zvez nismo imeli kaj prida. Bitenc je na moje zaprepaščenje odredil, da se mora naša skupina z njimi umakniti na Koroško. To sem odločno odbil, češ, da me ves odred čaka v Laškem in Zidanem mostu in jih bodo partizani zajeli, če hitro ne pridem nazaj. Nato me je Bitenc osorno vprašal: „Ali nameravate napraviti samomor?“

Vrnili smo se preko Trojan v Laško, kjer sem takoj odredil umik. Iz Laškega smo šli 8. maja 1945 skozi Celje, Vojnik, Šoštanj, Slovenjgradec, ki so ga že imeli zasedenega partizani, pa so se pred nami umaknili. Dravogradski most smo prekoračili le nekaj minut predno so ga zasedli Rusi oziroma Vzhodna armija, ki je v to smer prodirala. Dejansko so Rusi že nekaj naših ujeli, pa so jim pobegnili, ko so pregledovali tovornjak. Pri Labudu smo srečali prve zavezniške čete. Angleži, ki so bili z nami, so se jim tam pridružili. Mi smo nadaljevali pot do Grebinja, čez Svinjsko planino do Mostiča (Brueckel), kjer so partizani razoroževali kozake, a so se takoj pred nami poskrili. Nas je bilo okrog 500 in smo bili dobro oboroženi, da se nas partizani na Koroškem nikjer ne bi mogli lotiti. 12. maja 1945 smo se prijavili angleški posadki v vasi Lansdorf blizu Sv. Vida na Glini. Predstavili smo se „Slovenske trupe kraljevske jugoslovanske vojske“, še hranim listič, ki sem ga napisal za angleškega oficirja. Povedal sem, da imam od našega komandanta generala Andreja nalog, se prebiti v Italijo. Gen. Andrej je bil na sestanku z maršalom Aleksandrom. Ker niso imeli dovolj kamionov, so nas razdelili na dve skupini in zagotovili, da bo druga skupina šla isto pot kot mi. Jaz sem šel s prvo skupino. Peljali so nas skozi Sv. Vid na Glini v bližino Beljaka. Nekaj časa smo potem šli peš. Osebnost sem šel na manjšo angleško komando. Poslali so angleški tank in s tankom na čelu, na katerem je sedelo nekaj angleških vojakov z orožjem, smo korakali skozi Beljak. Vodili so nas na višjo angleško vojaško komando.

Zanimiv pripetljaj se je zgodil med potom, ki me je potem nagnil k večji previdnosti. Jaz sem šel prvi za tankom, ostali v štiristopu. Ko smo korakali po neki ulici v Beljaku, je k meni stopil nek civilist in me nagovoril v nemškem jeziku. Pokazal mi je slovensko pisano pooblastilo OF, da zastopa slovensko Osvobodilno Fronto na Koroškem. Govoril je samo nemško. Očividno nas je zamenjal za partizane, ker smo imeli šajkače. Začel mi je praviči, da se po hribih skrivajo SS-ovci in da jih je treba skupno z Angleži ujeti, potem pa se moramo združiti, da bomo Angleže ven vrgli. Med tem pogovorom pridemo do angleškega glavnega poveljstva. Angleški vojak, ki je prej sedel na tanku, me je vodil v prostorno sobo ali majhno dvorano, kjer so aparati za telegrafiranje kar brneli, toliko jih je bilo. Dotični civilist je šel z menoj. V zaslini angleščini sem povedal angleškemu oficirju, kaj mi je ta civilist rekel. Oficir, mislim, da je bil kapetan, pa me je osorno zavrnil: „I am not an anti-communist as you are!“ in je prijel onega pod pazduho, pa sta se potem nekaj s kretnjami sporazumela. Oho, sem si rekel! Bodi previden!

Potem me je neki drugi oficir vodil po hodniku do pisarne, kjer sem videl na vratih napis General..., imena pa se ne spominjam. Ko so me spustili v pisarno, je z menoj govoril samo adjutant. Vprašal me je, zakaj se umikamo, saj je vendar sklenjen pakt Tito-Šubašič in se nam kot kraljevski vojski ni treba umikati. Odgovoril sem mu, da temu paktu in komunistom ne zaupamo, da je bil naš komandant general Andrej na sestanku pri maršalu Aleksandru in imam od njega povelje, se prebiti v Italijo. Vprašal me je: „Do you have that message?“ povedal sem mu, da se mi je na poti pri umikanju vse porazgubilo. Potem so nas odvedli v neko vojaško kuhinjo, kjer so nam dali dobro jesti. Kmalu sta prišla dva velika avtobusa, ki sta nas prepeljala v Podklošter (Arnoldstein). Tam je bilo na prostrani ravnini tisoče in tisoče raznih vojakov, vojnih ujetnikov, Francozov itd. Skrbelo

me je, da se bomo v tej množici zgubili in bodo na nas pozabili. Črez kakšni ovc uri pa pride angleški ordonance, da se moramo takoj pripraviti na odhod in zbrati pred pisarno. To smo seveda z veseljem storili. Pred pisarno so nas čakali vojaški kamioni, ki smo jih takoj zasedli in angleški vojaki so nas peljali čez avstrijsko-italijansko mejo skozi Trbiž. 14. maja 1945 smo bili že v Udinah. Tam sem kot zadnji oddal orožje. V Udinah smo prenočili v neki kasarni. Na stenah smo videli napise „Živeli slovenski četniki“, po čemer smo sklepali, da so tukaj že prenočevali četniki, ki so se umaknili v Italijo. Iz Udin so nas z vojaškimi kamioni peljali naprej v Forli, kjer je bilo glavno taborišče vseh jugoslovanskih četnikov. V Forliju nas je bilo skupno okrog 15.000 vojakov. Štajerski četniki smo bili takoj vključeni v sestav Slovenske armije pod poveljstvom generala Andreja — Ivana Prezlja.

Isto pot sta z nami napravili naši dve kurirki iz Laškega pri Celju. Za eno vcn, da je sedaj v Argentini.

Ko sedaj pregledujem naš umik in primerjam partizanska poročila o razporeditvi partizanov na področju našega umikanja, kar ne morem razumeti, kako smo se mogli prebiti brez žrtov.

Pozneje sem zvedel, da je druga skupina še čakala dva dneva na mestu, kjer so nas razdelili v dve skupini. Potem so jim rekli, da nimajo transporta za daljšo pot in so jih prepeljali v Vetrinj. General Krener jih je hotel takoj porazdeliti med domobranske čete, čemur so se fantje uprli. Moj zastopnik se je skliceval, da hočejo počakati na mene. Gen. Krener se je zelo zaničljivo in žaljivo napram našim fantom o meni izražal. Potem niso dobili jesti in so se zato umaknili iz taborišča. Potom nekega tolmača so dobili zvezo z angleško komando, ki je za naše fante potem poskrbela za transport v Italijo. Pa pride Krener h kamionom, reče, da ti vojaki spadajo pod njegovo komando in da jih nikamor ne pusti. Črez nekaj dni so bili s prvim transportom vrnjeni skupno z domobranci.

Ne spominjam se točno datuma, bilo pa je v prvi polovici junija, ko nas je general Andrej — Prezelj sklicel vse oficirje na nujen sestanek, na katerega je prišel general Damjanović. Stali smo v krogu okrog njega. Po nekaj besedah nam je sporočil tragično novico o vračanju domobrancev iz Avstrije v Jugoslavijo. Novica nas je vse silno pretresla, vendar ni vzbudila preplaha, da bi se tudi nam moglo kaj takšnega zgoditi. General Damjanović nas je zagotavljal, da so mu angleške vojaške oblasti na vprašanje sporočile, da za nas ni nevarnosti. Novica pa je le povzročila dvom in zaskrbljenost.

Prvo nedeljo po tragični novici o vračanju domobrancev in dela srbskih četnikov iz Koroške v Jugoslavijo je bila v Forliju največja žalna komemoracija za vrnjene domobrance in četnike, kar sem jih potem v 30 letih videl v emigraciji. Na sredi velikega vežbališča je bil postavljen oltar. V štiristopih so strumno prikorakale vse vojaške jedinice v taborišču — okrog 15.000 vojakov in oficirjev — in se v štiristopih vojaško razvrstili okrog oltarja. Pred oltarjem je bil zbran Vrhovni štab in štabi slovenske, srbske in hrvaške armije. Spominske žalne obrede so skupaj opravili vsi duhovniki v taborišču — pravoslavni in katoliški. Za katoliške sta bila kurata Ignacij Kunstelj in Peter Roblek, ki je bil vojaški kurat štajerskih četnikov. To je bila prva in najbolj pretresljiva ter največja žalna komemoracija Vetrinjske tragedije. Pravoslavni imajo staroslovanske obrede. Duhovniki žalostno vzklikajo „Hristos smiluj!“, pevski zbor je z mogočnimi basi odgovarjal „Hristos smiluj!“ Vojaška godba šumadijske divizije — okrog 50 godbenikov — je igrala žalostinke. Ko je godba ob zaključku žalostno igrala „Molitvo“, so se vsi vojaki odkrili in tišino je prekinil iz tisočev grl: Slava jim!

Forli je v severni Italiji in le okrog 200 km oddaljen od jugoslovanske meje. V prvem tednu septembra 1945 so Angleži celo taborišče

premestili v južno Italijo v majhno mesto Eboli južno od Salerna. Tukaj smo kar dobro živeli, imeli dobro hrano in vsi smo dobili angleške vojaške uniforme. Posamezne edinice so šle na stražarske službe v Neapelj, Caserto in tudi v Padovo v severni Italiji.

Pred sklepom mirovne pogodbe z Italijo so nas Angleži premestili v severno Nemčijo.

S tem sem na kratko dopolnil umik štajerskih četnikov, ki je bil bolj podrobno že opisan v Zborniku Svobodne Slovenije iz leta 1965. Dodal bi še sledeče: Ko je McLeanova komisija zasliševala generala Ivana Prezlja in je general Prezelj rekel, da sem bil (Zmagoslav) pod njegovo komando, mu je predsednik komisije izjavil: „Zmagoslav je vodil dobro politiko. Hotel je z malo žrtvami veliko doseči.“ To mi je povedal general Ivan Prezelj. * * *

Opisoval sem umik in potovanje štajerskih četnikov iz Laškega pri Zidanem mostu v Avstrijo, v južno Italijo in od tam v Severno Nemčijo. Doslej pa še nikjer ni bilo ničesar objavljenega o umiku četnikov pod poveljstvom generala Ivana Prezlja. Zbral sem nekaj podatkov, ki so zgodovinsko važni za tisto dobo:

Operacijski dnevnik Komande Slovenskih trup JVvD

1. maj 1945:

Številčno stanje 993. Ob 2. uri popoldne je korpus v največjem naliivu krenil iz Št. Vida v Vipavski dolini v smeri Gorice. Med potjo je zbežalo 23 vojakov (zajetih partizanov). V Dorenbergu ob 9. uri istega dne enourni počitek. Ob 10. uri nadaljevali pot preko Gorice, kjer je bila sprejeta borba. Po razčiščenju situacije v Gorici je bil izvršen prehod preko Soče. Pri vasi Vipuže blizu Mosse sprejeta borba z italijanskimi partizani. Sodelovali smo z Bosanskim korpusom Dinarske četniške divizije.

2. Korpus — Zasedanje vasi Villa Nuova di Fara, kjer so bile vse enote na položajih radi eventualnega sovražnikovega presenečenja iz vzhoda. 1. četa zajela 7 članov partizanskega komiteja, poslan v Mosso Vrhovni komandi.

2. maj 1945:

1. Korpus — Odmor v Mossi. Tik pred polnočjo krenili v Podgoro na Soči in razrušili leseni most na Soči pri tekstilni tovarni.

2. Korpus — 1. četa se potegnila iz Fare v Villa Nuova. Popoldne ubit komandant 31. partizanske divizije zvan „Matejka“ ter še dva partizana, a nekaj pozneje pomotoma ubit en Anglež. — Številčno stanje 970.

Četrtek, 3. maja 1945:

1. Korpus — V prvem svitu je korpus pod poveljstvom majorja Save razčistil situacijo v Podgori, katero so držali partizani. Partizanska skupina, ki je držala tovarno in Podgoro, je bila obkoljena in uničena. Radi premočnega ognja je bil napuščen ožji mostobran in edinice prvega korpusa so se povlekle na širši mostobran na Monte Kalvarija, kjer so ostale vse do 4. maja. Ranjeni so bili trije. 2. Korpus je krenil iz Villa Nuova in prenočil v vasi Brazano.

Ftek, 4. maja 1945:

1. Korpus — Po nalogu generala Andreja krenil v Cormons in istega dne prispel v Palmanovo — taborišče Visco. Številčno stanje 946. 2. Korpus — Vse enote krenile v smeri Palmanove.

Sobota, 5. maja 1945:

Počitek v taborišču Visco.

Nedelja, 6. maja 1945:

Oba slovenska korpusa odložita orožje pred zavezniki. Odvzem radio-postaje od strani Angležev.

Izmenjava telegramov med Slovensko Komando in generalom Mihajlovičem

Depeša št. 479: Posle internacije u oktobru prošle godine Vodeta i većine Narodnog odbora pristupilo se je organizovanju novog političkog foruma, u kome bi trebalo da budu zastupljene sve pozitivne narodne snage. Uspelo je, da se do sada ostvari Narodni odbor za Sloveniju, u kome skelet tvori tri predratne partije i to: SLS, JNS i socialisti. Frakcije tih stranaka, koje su se stvorile o toku tih četiri ratnih godina, kao i radikalni i SDA, a koji su svi pozitivno orijentirani, do sada još niso pristupile N. Odboru. Ali ima izgleda da će to učiniti zbog toga, što vojska to želi. Molim da u odgovoru na ovu depešu i vi izrazite tu želju te da na taj način podstreknete na složan rad. — Andrej — sledi.

Depeša št. 480: nadaljevanje depeše št. 479: Taj novostvoreni Narodni odbor je izdao narodnu izjavu, u kojoj izlaže program federalne jedinice Slovenije u duhu ravnogorskog deklaracije. Na kraju te deklaracije izjavlja, da zbog bivanja kralja van Otažbine preuzima on sam suverenu vlast sve dotle, dok se kralj ne vratu u zemlju. Kao suverena vlast Narodni odbor hoće da vrši sve funkcije Vrh. komandanta i najvišje upravne vlasti. Izjavlja istotako, da generala Mihajlovića priznaje kao načelnika štaba V. K. JVVd i da će u tome smislu izdati naročito notu. Time hoće Narodni odbor u potpunosti potčiniti JVVd o Sloveniji sebi. — Dalje sledi.

Depeša št. 481: nadaljevanje št. 480: Komanda JVVd v Sloveniji pak je stala i stoji na gledištu, da priznaje kao Vrhovnog Komandanta samo Kralja, a kao pretpostavljenu vojničku vlast nač. štaba Vrh. Komandanta generala Mihajlovića. Z druge strane pak komanda priznaje Narodni odbor kao revolucionarnu narodnu vladu Slovenije sa svim političkim kompetencijama, s tim, da će kot svih pitanja vojničkog karaktera imati u vidu i ostvarivati korisne nasvete, predloge i zahteve Narodnog odbora. Molim, da načelnik štaba V. K. zauzme gledište, po toj stvari i dostavi ga ovaj komandi sa eventualnim uputstvima. Kraj — Andrej.

Depeša št. 754: prejeta od Draže Mihajlovića 6. marca 1945: Šteta je što ste izgubili savezničke aviatičare. U inostranstvu mi mnogo dobijamo njihovim spasavanjem. Primio sam izvještaj o Narodnom odboru za Sloveniju. Treba težiti, da sve pozitivne grupacije udju u taj odbor, i da sa nam taj odbor stupi u najčvršću vezu, kao je bilo godine 1941 do danas. Slovenački Narodni odbor preko mene imaće najčvršću vezu sa C.N.K., čak bi bilo veoma potrebno, da pošalje u C.N.K. kod mene svoje delegate.

Telegrami med Ljubljano in generalom Ivanom Prezljem v Italiji

2. maja 1945. Sprejeto iz Ljubljane za gen. Andreja: Narodni odbor poskuša formirati vladu. Rupnik se temu mnogo protivi. Provereno: Admiral Doeniz depeširal Rocsenjeru, da danes nemške trupe ustavijo borbu proti Anglo-Amerikancem in se koncentrirajo za nadaljnjo borbo proti boljševikom. Dostavlja, da bodo sledila nova povelja. Kakšne so šanse? — Ranković.

2. maja 1945 — poslano v Ljubljano: Odrejam da se Zmagoslav in Marn v edinicami stavita na razpolago majorju Rankoviću. Ker ne morem v Ljubljano, naj posle komande v stari Sloveniji vrši pomočnik komandanta podpolkovnik Bitenc v smislu danih navodil. Andrej.

Andrej sporoča Ljubljani 1. maja 1945: Danas prvog maja došli u

vezu sa Engleskim trupama u Udinu. U toku su razgovori, o kojima će naknadno izvestiti gen. Damjanović. Andrej.

Ljubljana, Andreju 2. maja 1945 ob 15. uri: Narodni odbor pozdravlja zaveznike in prosi, da takoj pridejo v Ljubljano. Predsednik dr. Basaj. Splošno poročilo sledi čez dve uri.

Nemci nameravajo ostati tukaj in pričakati Anglo-Amerikance. Dajte navodila, kaj naj naredimo. Rupnik se upira.

3. maja ob 14. uri primljeno iz Ljubljane:

Narodni odbor težko će uspjeti jer je Rupnik preuzeo komandu nad domobrancima i želi, da se predstavi kao jedina vlast. Komunisti pritiskaju na Bloke i Planinu. Marna i Zmagoslava sam obavestio i naredio, da budu u međusobnom vezi. Kakve su Vaše namere sa srbskim i slovenačkim četnicima ovdje za slučaj, da komunisti posedno ovu oblast. Ranković.

3. maja, prejeto iz Ljubljane, telegram št. 14: Damjanoviću: Molimo, dostavite depešu: Glavni stan generala Aleksandra, Italija: Da se prepreči nadaljnje prelivanje krvi in uničenje Slovenskega naroda prosim hitre intervencije po Vaših oboroženih silah v Sloveniji. Dr. Gregorij Rožman, škof, Ljubljana, 3. maja 1945. Narodni odbor.

3. maja 1945 poslano v Ljubljano: Oficiru engleskom predata žerija Narodnog odbora za dolazak u Ljubljano kao i obavještenje o Nemcima. Slažem se sa uzimanjem vlasti i pozdravljam to. Obavestite nas o uspehu odmah. O tome obavestio sam Čiću. Damjanović — Andrej.

5. maja prejete brzofavke iz Ljubljane št. 19: (od prvega slovenskega parlamenta) Kralju Petru, predsedniku USA, Harry Trumanu, Winstonu Churchillu, dr. Mihi Kreku.

5. maja primljeno iz Ljubljane, št. 21 — Damjanoviću: Roesener preuzeo razne protimere kao represalije protiv Narodnog odbora zbog objavljivanja proklamacije o narodnoj državi Sloveniji. Javne zgrade posednute nemačkom oružanom silom, izlaženje novina zabranjeno, strogo opsežno stanje, nova hapšenja. Narodni odbor zasedava tajno. Narodni odbor za Slovenijo.

5. maja poslano v Ljubljano: U toku četvrtog maja stigli kod Palmarnove, gde smo danas predali oružje Anglezima. Oficiri zadržali svoje nacružanje. Od danas počinje transport o oblast Venecije. Potrebno je da sve naše trupe što preuhvate vezu sa saveznicima u Koruškoj i traže sjedinjenje sa nama. Sve depeše Narodnog odbora predao Englezima na daljni rad. Javlajte stalno situaciju tamo. Damjanovič — Andrej.

4. maja poslano v Ljubljano: Ob desetih odpotovali Andrej, Lesar in Vogrič s srbsko in hrvaško delegacijom k Aleksandru na pogovore. Vzeći se boj današnje telegrame in spomenico • tukaj sestavljeno.

3. maja, Čići i u Ljubljano poslan telegram št. 869:

Sve jedinice iz Primorske biće 4. maja transportovane engleskim kamionima u dolinu Tagliamento, gde će čekati na rezultat razgovora u engleskoj glavnoj komandi, na koje odlazim sa najvišim komandantima i političkim predstavnicima. U Sloveniji objedinio komandu nad svim snagama s tim da ove odmah uhvate vezu sa Čićom i Saveznicima, koji odavde preko Beljaka odlaze u Austriju. Damjanović — Andrej.

Slovenska radiopostaja je prejela 5. maja 1945 ob 11. uri naslednjo brzofavko iz Ljubljane:

Damjanoviću: Nemačka komanda Loehr poverljivo zamolila, da je stavimo u vezu sa engleskom komandom tamo, u cilju, da se reši pitanje daljih operacija Nemaca na teritoriji Slovenačke i Koroške. Ne žele ni pregovora ni kapitulacije pred Titom. Nemci ovdje produžavaju borbu protiv komunista. Sastanak pregovorača u smislu ove depeše slobodna je,

da reši angleska komanda, ako to smatra za potrebno. Zajec (tajnik Narodnega odbora).

Telegrami so tukaj tako podani, kot so v originalu.

To je le del telegramov, ki mi jih je dal v vpogled sedaj že rajni general Ivan Prezelj. Dva telegrama potrjujeta moje poročilo o umikanju Štajerskih četnikov. Telegram od 5. maja poslan v Ljubljano: "...i traže sjeдинjenje sa nama." Na to sem se skliceval pri angleških komandah na Koroškem, da imamo povelje se prebiti v Italijo, kjer je naša komanda.

Zadnji telegram potrjuje moje poročilo, da so mi Nemci ponudili letalo za zvezo z angleško glavno komando v Italiji glede predaje. Enak slučaj oz. enako ponudbo je dobil tajnik Narodnega odbora Marjan Zajec od nemške komande v Ljubljani.

Po teh telegramih se more tudi sklepati, če bi v zadnjem trenutku prišlo do spremembe v našo korist, bi to prišlo iz Italije, ne iz Koroške. Poraja se tudi vprašanje, kako bi bilo, če bi se domobranci umikali Anglo-Amerikaneem naproti v Italijo. Iz Italije niso vračali nikogar. Ali je nam Štajerskim četnikom pomagalo, da smo se sklicevali na našo Vrhovno komando v Italiji in zahtevali, da se njim priključimo? Dejstvo je, da smo bili Štajerski četniki edina organizirana vojaška enota na Koroškem, ki je Angleži niso vrnil, ampak so nas z vojaškimi kamioni prepeljali v Italijo.

Gornji podatki bodo mogli služiti za razčiščenje nekaterih nejasnosti o dogodkih ob koncu vojske.

Dr. Filip Žakelj

0 „Idealnih domobrancih zoper brezbožni komunizem“

(Ob tridesetletnici vetrinjske žaloigre)

Naslov je vzet iz članka v Katoliškem glasu dne 5. septembra 1974, ki ima naslov: Med mitom in resnico. V članku je precej očita misel, da se kopicijo na partizanski (komunistični) in domobranski (protikomunistični) strani dokumenti; da pa ni ne v partizanskih popolne resnice, ker jo mešajo z lažjo; pa tudi v protikomunističnih dokumentih ni vse tako zelo res; da smo torej tako na eni kot na drugi strani „med mitom in resnico“; da je pokojni ravnatelj Ivan Dolenc v knjigi „Moja rast“ med prvimi, ki se je skušal res približati resnici in bi bil rad na obe strani pravičen.

Pravi obraz brezbožnega komunizma moram kot duhovnik zreti že dolgi štirideset let. Dobrih deset let sem ga gledal v vsej njegovi krutosti. 26. maja 1942 sem v mlaki nedolžno prelite krvi zrl naravnost svetniškega duhovnika, ki sem ga poznal vsaj dvanaest let, zadnjih deset mesecev pa živel z njim pod isto streho.

Za izredno veliko milost sem imel, da sem od leta 1926 dalje bil kot diakon in bogoslovec, zlasti pa kot duhovnik že doma v živem stiku s škofom

dr. Gregorijem Rožmanom, pozneje pa v begunskem semenišču v Rožmanovem zavodu. Malo manj kot štirideset let sem imel priložnost opazovati njegove slabosti, pa tudi velike kreposti, nekatere tako junaške, da se mirno pridružil sodbi pok. dr. Miha Kreka, ki trdi, da je imel škofa dr. Gregorija Rožmana za svetnika. Uslišanja na njegovo priprošnje to sodbo potrjujejo. Lagati ni bila njegova navada. Med drugo svetovno vojno mi je eden izmed najbolj tesnih njegovih sodelavcev ponovno rekel, da je bil škof dr. Gregorij Rožman neprimerno bolj poučen o tako zapletenih in za nas najhujših dogodkih kakor pa npr. drugi, ki so o tem pisali. Če je ta škof dr. Gregorij Rožman poln ljubezni do rcsnice in poln gorečnosti za Boga in poln vneme za zveličanje duš — to je zanj posebno značilno — poln skrbi za svoj ubogi narod, tako resno gledal na nevarnost brezbožnega komunizma za slovenski narod ter tolikokrat govoril o idealnih fantih, ki so bili odločno proti komunizmu, in celo o pravih mučencih za vero, potem trdno upam, da sem na pravi poti, če se držim njegovih sodb glede komunizma in krvavih žrtev komunistične rdeče revolucije.

V tem me pa še utrjuje zgled vse duhovščine ljubljanske škofije in še lepa vrsta duhovnikov mariborske škofije, ki jih je hitlerjanski nacizem izgnal. Tiste, ki niso bili s škofom, bi skoraj na prste lahko prešteli. Popolno zvestobo škofu dr. Gregoriju Rožmanu je na nekem velikem duhovniškem sestanku nekaj mesecev pred koncem vojne — velika dvorana na škofiji je bila tedaj polna — v imenu vse navzoče duhovščine izpovedal pok. šentpeterski župnik Alojzij Košmerlj, potrdil pa z vso vdanostjo svetniški Rožmanov generalni vikar prošt Ignacij Nadrah, ki je ponovil besede sv. apostola Tomaža, ko je Jezus iz Pereje odhajal proti Jeruzalemu v smrt: „Pojdimo še mi, da z njim umrjemo“ (Jn 11, 16).

Trdno sem zato prepričan, da sem na najbolj pravi ali vsaj na boljši poti glede presoje komunistične revolucije pri nas in mnogo bolj pravičen do krvavih žrtev rdeče revolucije kot npr. profesor Edi Kocbek ali pisatelj Alojzij Rebula in še pisatelj Pahor.

Med drugo svetovno vojno je pri nekem tako imenovanem torkovem sestanku Katoliške akcije nanesel pogovor na dva nekdanja zavodska dijaka, ki so ju komunisti pridobili zase, pa je eden izmed njiju bil umorjen nekje pri Ambrusu na Dolenjskem. Saj so bivših zavodarjev še več tako preslepili. Ob tej priložnosti je pok. prošt in prelat Josip Šimenc, ki je kot vzgajni vodja škofovih zavodov dobro poznal tamkajšne razmere in nekatere „kocbekovsko“ usmerjene profesorje, izrekel hudo sodbo: „Rok nekaterih zavodskih profesorjev se drži nedolžno prelita kri.“

Če je tako sodil zelo izobražen, resen, pa uvideven in širokosrčen prelat in prošt Josip Šimenc o zavodskih profesorjih — saj so, hvala Bogu, bili le nekateri — smemo s še bolj mirno vestjo trditi, da Edi Kocbek zaradi svojega sodelovanja s komunistično „osvobodilno fronto“ nosi soodgovornost za toliko pobitih žrtev takoj od začetka revolucije pa do konca. Saj je sam, kot

izpoveduje v „Tovarišiji“ in v „Listini“, odobral tako Ehrlichov kot Natlačenov umor, se prepričal, kako nečloveško so mučili kaplana Henrika Novaka in učiteljico Darinko Čebuljevo, smešil slovenske duhovnike, ki so se v smrtnem strahu tresli pred komunistično revolucijo, rajši poslušal Borisa Kidriča, kot pa se odkrito zavzel za obsojence na smrt v Kočevju. Jasno je videl med revolucijo, kako nečloveško počenjajo komunistični morivci s svojimi komunizmu nasprotnimi žrtvami, pa se kljub temu ni oddaljil od komunistične OF. Zato nič ne velja izgovor, da za domobranski pokol toliko časa ni vedel, dokler ni prišel iz Beograda v Ljubljano. Saj je toliko in toliko stvari prej dobro vedel, pa je kljub temu vztrajal.

Edija Kocbeka sem menda leta 1926 prvič videl na zborovanju Slovenske dijaške zveze med velikimi počitnicami v Kamniku in pri Sv. Primožu nad Kamnikom. Od dijaških let pa do danes sem precej njegovih stvari prebral, zlasti vsaj nekaj številk Dejanja, njegove okrožnice med revolucijo, potem pa Tovarišijo in Listino in še nekaj drugih njegovih stvari. Če sedaj primerjam odgovorne izjave in ravnanje možatega in značajnega škofa dr. Gregorija Rožmana z nazori in sodbami ter ravnanjem Edija Kocbeka, mi je jasno kot beli dan, za koga naj se odločim. Spoštujem Alojzija Rebula kot človeka, kristjana in pisatelja, ki ima čudovito lep jezik, kot strokovnjaki sodijo, nikdar pa ne bom iz ljubezni do resnice in iz ljubezni do toliko nedolžnih žrtev komunistične revolucije sprejel nekaterih nazorov v njegovem „Divjem golobu“ ne njegovih hvalospEVov „velikemu Slovenceu“ Ediju Kocbeku. Ne katere je očaral Kocbekov jezik. Naj jih! Toda lepota jezika je nekaj drugega kot krive sodbe, napačni nazori ter zgrešeno ravnanje.

Vsaj eno leto sem pri stenografiji imel priložnost spoznavati lep značaj ravnatelja Ivana Dolenca. Tudi kasneje sem marsikaj lepega slišal o njem. Brez dvoma je bil plemenit človek in kristjan. Še daleč pa ni res, da je on doslej edini, ki bi bil pravičen na obe strani. Zadnjih deset let približno mi je božja previdnost dala priložnost, da sem mogel pregledati in vsaj deloma objaviti dolgo vrsto dokumentov, ki govore o komunističnih zločinih. Dokumente so zbrali, oziroma podpisali deloma navadni kmečki ljudje, deloma delavci, deloma izobraženci, precejšnje število pa duhovniki. Trdno sem prepričan, da se na večino teh dokumentov morem popolnoma zanesti; da so te priče vsaj toliko zanesljive kakor npr. Ivan Dolenc. Zlasti se zanesem na pričevanje duhovnikov, za katere vem, da so bili, oziroma so zgledni, resnicoljubni, pošteni.

Za življenjepis Lojzeta Grozdeta dobro vem, s kakšno skrbnostjo je bilo kar moč vestno zbrano gradivo, da ga je pregledalo več resnih duhovnikov in tudi škof dr. Gregorij Rožman. Knjigo Kri mučencev je napisal župnik Gregor Mali in zraven pomagal tudi škof dr. Gregorij Rožman. Branko Bohinc je v člankih v Božji besedi oziroma v samostojni knjigi „Pred vrati pekla“ z vso duhovniško odkritosrčnostjo povedal, kaj je videl in doživljal v komunističnih ječah in na prisilnem delu s tolikim številom dru-

gih duhovnikov in redovnikov. Župnik Janez Klemenčič je s toliko resnostjo in odkritosrčnostjo napisal svoja doživetja na Igu in v okolici ter v ribniških zaporih, da preprosti in izobraženi bralci ne morejo prehvaliti, da je znal dogodeke opisati v tako treznem slogu in mirnem tonu ter izreči pravo sodbo o njih. Na stotine resnicoljubnih prič je izjavilo, da morejo svoje izjave vsak čas potrditi s prisego.

Kot dušni pastir sem doma sam imel priložnost spoznati naravnost zgledno življenje dolge dolge vrste kmečkih in delavskih fantov, srednješolcev, akademikov, bogoslovcev, med revolucijo pobitih duhovnikov in domobranskih kuratov, ki so šli iz Vetrinja v zverinski pokol. Naj le nekatere omenim.

Dva kmečka fanta iz iste župnije sta tako nedolžno živela, da sta šla najbrž v krstni nedolžnosti iz Vetrinja v smrt.

Druga dva kmečka fanta sta se tako trudila za notranje življenje, da bi si ju vsak, tudi svetnik lahko izbral za zgled.

Mlad delavski fant bi sredi najbolj umazanega okolja v delavnici tako rad ostal čist, da si je izbral izredno težak način ustavljanja grehu: zjutraj pred odhodom zakrament sv. pokore in sv. obhajilo, zvečer po odhodu iz delavnice spet zakrament sv. pokore, da bi do drugega dne zjutraj lažje premagoval hude skušnjave, ki jih je povzročala domišljija zaradi podlega govorjenja v delavnici. Bil je zdrav in vesel fant, a junak!

V jeseni leta 1941, že po pričetku predavanj na teološki fakulteti, se je oglasil pri meni v stolnem župnišču v Ljubljani abiturient Pavel Bastič. Bil je v Domu duhovnih vaj pri jezuitih, ki jih je vodil p. Preac. Tam se je odločil, da bo šel v semenišče. Mati Marijana je menda jokala, ker je mislila, da ni za to. Pa je vztrajal in takratni duhovni voditelj v semenišču dr. Karel Vladimir Truhlar je nekoč rekel, da Pavle lepo napreduje v duhovnem življenju. Mučeniška smrt očeta Ivana in matere Marijane mu je pomagala še do večje resnosti, čeprav je bil vselega fantovskega značaja. 27. maja 1945 v opoldanskih urah sva se dobila pred vetrinjsko cerkvijo. Povedal je, da je špiritual doktor Karel Vladimir Truhlar imel zanje dopoldne duhovno obnovo v Vetrinju in jih tako na vse pripravil. Z drugimi fanti, med katerimi sta bila tudi njegova brata Karel in Lojze, najprej poveljnik postojanke v št. Joštu, potem pa v Horjulu, je prišel v teharsko taborišče. Iz dokumenta rešenca Antona Petkovška npr. vemo nekaj podrobnosti iz zadnjih dni Lojzeta Bastiča. Dr. Janez Zdešar, Pavletov bratranec, ki se je rešil iz Teharij, pa mi je še kot bogoslovec v Rimu pripovedoval, kako je bil osemnajstletni Karel Bastič žalosten, ker bo moral tako mlad umreti, in je jokal. Toda Janez Zdešar je dodal o bratrancu Pavletu, da je bil miren ter Karla in druge tolažil, da jih čakajo nebesa.

Janez Rus je bil izmed najbolj vzornih fantov, kar sem jih kdaj v življenju srečal. Mater mu je zasulo ob bombnem napadu na Novo mesto; očeta, ki je bil v službi menda v vseučiliški knjižnici, so nacisti odpeljali v

koncentracijsko taborišče. Doma je Janez z dvema sestrama tolkel revščino. Imel je ob vstopu v semenišče samo ene hlače, pa še tako revne, da so se bogoslovci norčevali iz njega, ker niso vedeli, da si novih ne more kupiti. Vsak teden je kot študent hodil k sv. spovedi, vsak dan k obhajilu. Še v najhujših okoliščinah je v borbah skrbel, da je bil vsak dan pri sv. obhajilu, včasih tešče do popoldanskih ur. Ko je prosil za sprejem v semenišče, se je v pesniški obliki v prošnji zahvaljeval, da ga je božja dobrota in previdnost privedla v Katoliško akcijo za dijake. Tudi o njem je takratni špiritual dr. Vladimir Truhlar trdil, kako lepo napreduje v duhovnem življenju. Zadnje dni pred odhodom na Koroško sva se v stolnem župnišču pogovarjala o velikih nevarnostih. Dejal sem mu: „Janez, kaj pa, če vas ubijejo? Potem pa ne bo nove maše.“ Odgovoril je naravnost s svetniško vdanostjo: „Jo bom pa v nebesih imel!“

Dr. Marko Kremžar je v posebnem dokumentu sporočil tudi tole, ko govori o taborišču v Kranju, kamor so najprej gnali vrnjene domobranci: „Posebno so se znašali nad bogoslovci, ki jih je bilo med telefonisti (med domobranci, op. ur.) precej. Komandant taborišča (imena ne vem) je ukazal nekemu bogoslovcu, ki je bil doma iz Loma na Gorenjskem, leči na hrbet; nato je velel svojemu psu volčjaku, da mu je legel na prsi in ga tako držal nepremično do jutra.“

Tam nekje na Gorenjskem je najbrž že zdavnaj strohnelo telo mladega, iz Vetrinja vrnjenega domobranca, ki je bil vodnik drugim, pa tudi zgleden in čist, da lahko takega iščeš z lučjo pri belem dnevu.

Drago Simčič, ki je končal pravno fakulteto in že bil v službi pri Združeni zvezi v Ljubljani, je vsa leta med vojno tedensko prihajal k sv. spovedi in bil dnevno pri sv. obhajilu. Mnogo je žrtvoval za dijaško Katoliško akcijo, premolil mnogo rožnih vencev, izredno rad imel svoje starše, ki so v kaj skromnih razmerah živeli v Ljubljani. Tako je napredoval v krepostih, da mi je ob zadnjem pogovoru v stolnem župnišču rekel: „Gospod vikar, sedaj pa samo za to še molim, da bi Boga vedno bolj ljubil.“ Na Vetrinjskem polju sva se neki dan srečala, pa mi je tako preprosto in iskreno pripovedoval, kako je vse dosedanje trpljenje in preizkušnje mogel potrpežljivo prenašati. Trdno upam, da je tudi mučeniško žrtev življenja iz ljubezni do Boga lepo prenesel.

Podobnih zgledov je na stotine in stotine.

Tik pred izidom je knjiga „Mučenci rdeče revolucije na Slovenskem.“ Skuša nam dopovedati, v čem je pravo mučeništvo, in navaja dolgo vrsto primerov, kjer se zdi, da so nekateri Slovenci in Slovenke med revolucijo, pa tudi vsaj nekateri iz Vetrinja vrnjeni res umrli mučeniške smrti. Vsaj za več primerov se zdi, da bi se mučeništvo dalo dokazati. Cerkev je glede teh dokazov izredno stroga in je prav, da je. Potrudimo se, da ji predložimo kolikor mogoče veliko takih primerov, pa naj ona z vso strogostjo in kritično presodi, ali je kdo med žrtvami revolucije res umrl kot mučenec.

Najbližji sorodnik bogoslovca Rafaela Oražma z Blok je tega res idealnega bogoslovca, ki je bil kot študent pri dijaški Katoliški akciji in po italijanski kapitulaciji postal žrtev komunističnega nasilja, opozarjal, da tudi pri dijaški Katoliški akciji ni vse zlato, kar se svetli. Kar odkrito moramo priznati, da tudi pri Vaških stražarjih, domobrancih in četnikih v kakšnem primeru ni bilo vse zlato. Trdno pa sem s škofom dr. Gregorijem Rožmanom, njemu zvesto duhovščino, pa tudi resnimi verniki prepričan, da je bilo tako pri fantovskih odsekih, pri Marijinih družbah in pri slovenski Katoliški akciji kakor tudi pri Vaških stražarjih, domobrancih in četnikih, posebej tudi pri vetrinjskih žrtvah mnogo čistega zlata, tako da lahko govorimo o „idealnih domobrancih zoper brezbožni komunizem.“ Upamo si celo govoriti o mučencih. Kanonik dr. Janez Kraljič celo trdi: „Mučenci so vsi, ki so prelili kri za vero in Cerkev. Tisoče in tisoče kandidatov imamo. Komunisti so jih naredili mučence.“

Čakajo nas še velike naloge in dolžnosti v tem pogledu: pomagajmo zbirati gradivo za kritične življenjepise teh vzornikov, po zgledu škofa dr. Gregorija Rožmana, kanonika dr. Janeza Kraljiča in drugih, se jim v svojih težavah priporočajmo, uslišanja sporočajmo odgovornim, molimo za njihovo beatifikacijo!

Veličastne spominske proslave ob 30-letnici vetrinjske tragedije

Slovenci, ki so se umaknili komunističnem nasilju in se razpršili po vseh kontinentih, so se letos ob 30-letnici na veličastnih proslavah spominjali domobrancev in drugih žrtev vetrinjske tragedije. Posebno veličastne proslave so bile v Clevelandu (pripravila Zveza Slovenske mladine), Gilbertu, Minnesota (pripravilo DSPB), v Mendozí (pripravilo Društvo Slovencev), v Buenos Airesu (pripravila Zedinjena Slovenija). Tudi drugod so bile lepe spominske prireditve, ki so jih pripravili domovi in razne organizacije. O teh spominskih proslavah bomo poročali v prihodnjih številkah našega Vestnika.

Slika na desni: Pogled iz cerkve Marije Pomagaj na spomenik junakov, pred katerim je bila letos 1. junija veličastna spominska proslava.

OB TRIDESETLETNICI

Maj 1945

Naše domobranske enote so imele le še tu in tam kake manjše praske s partizani. V nemoči so se ti umikali preko hrvaške meje, ali se poskrili, ker udarcev domobranskih edinic niso bili zmožni odbijati. Udarni bataljoni so strli vsak njihov odpor. Preostali so si reševali le golo življenje. Vsi smo že vedeli, da so tudi nemški vojski štete ure.

Protí sredi aprila 1945 se je nastanila v poljski občini četa nemških vojakov, zadnjih mobilizirancev, komaj 16 do 18 let starih fantičev. Bedni in lačni so ponoči hodili po vaseh in nadlegovali za kos kruha. Postajali so nadležni in nasilni, zato so naše patrulje temu kmalu napravile konec. Razoroževali smo jih in preplašili, da so imeli ljudje vsaj ponoči mir.

Dogodki so se vrstili z vedno večjo naglico. Dobivali smo poročila o uspešnem in hitrem prodiranju zavezniških armad, toda nemška komanda v Ljubljani je trdovratno vztrajala. Dne 3. maja 1945 je bila v največji tajnosti organizirana močna oborožena zaščita, zbrana iz domobranskih in četniških vrst, v okolišju Tabora v Ljubljani, kjer je zasedal slovenski parlament. Nemški vohuni teh priprav niso izsledili, dasi so se tačas v Ljubljani še vedno šopirili kot nepremagljivi.

Narodni odbor za Slovenijo je v posebni izdaji "Slovenca" — najbolj razširjenega slovenskega dnevnika — izdal proglas, ki je bil tiskan v največji tajnosti, da tudi stroga nemška cenzura izida tega lista ni mogla preprečiti. Predno so nemški uradniki in vohuni zaznali, da je list s proglasom izšel, je bil ta že v velikem številu med ljudmi, ki so po tolikem prestanem ustrahovanju s strani okupatorjev in še bolj komunističnih zločincev ponosno dvignili glavo.

Velik zavitek 100 izvodov "Slovenca" sem prejel z naročilom, da naj ga spravim preko Save. Reka Sava je bila tedaj meja med cono zasedeno po Nemcih, ki je bila po Hitlerjevi zapovedi tedaj že priključena Rajhu, in pa Ljubljansko pokrajino, ki so jo imeli do 9. septembra 1943 zasedeno Italijani in jo nato prepustili Nemcem. V Podgradu, dva kilometra niže od Zaloga, je bila na takratni meji nemška straža, ki pa ni bila stroga. Bili so to starejši možje, po večini Avstrijci in kar nič navdušeni za Hitlerjevo oblast. Večkrat sem šel tu preko z izgovorom, da bom obiskal Gradove v gostili onkraj. Poznali so že moje motorno kolo in mi tudi tedaj na stežaj odprli mejno zaporo, ne da bi mi bilo treba vozilo ustaviti. Iz Dola onkraj Save je prišel krepak fant in me že čakal, da prevzame "Slovenca". „Gorenjci boste tudi veseli!“ sem mu dejal. „Pa srečno!“ sem mu voščil in sva se razšla.

Naslednji dan je bilo vse veselo, ker je bilo konec vojne in je bila svoboda na pragu.

Dne 5. maja poročila niso bila kaj roznata. Verjetno se bomo morali umakniti proti Gorenjski, ker ni pričakovati zaveznikov preko Trsta. Popoldne smo dobili sporočilo, naj svetujemo onim, ki bi jim partizani v primeru zasedbe mogli škodovati, naj se pred njimi umaknejo. Ura je bila tri popoldne. Nejeverno so nas gledali in nekateri so v svojo nesrečo tudi ostali doma.

Ob domobranski postojanki se je zbralo že nekaj voz in na njih nekatere družine ter posamezniki z najnujnejšo prtljago. Ob 6. zvečer je v cerkvi zvonilo k šmarnicam. Bila je prva sobota v mesecu in zadnja od petih, ki smo jih po škofovem naročilu opravljali Mariji na čast za spravo. Ob zvonjenju farnega zvona smo se odpeljali. Med potjo so se nam priključili peš in z vozmi še novi iz posameznih vasi in se je do Ježice nabralo že nad petsto ljudi. Tema je bila, ko smo dospeli do črnuškega mostu, kjer je bilo zbranega že precej ljudstva in naloženih voz z vprego.

V Jaršah ob Savi se je na polju drenjalo vojaštva z mulami in vozovi. Vse je bilo v mrzličnem pripravljanju. Bili so to oddelki ruske Vlasove vojske.

Na črnuškem mostu se je nemška straža upirala odpreti most, da bi mogli preko Save proti Gorenjski. Masa ljudi je naraščala. Pridružili so se občani iz Ježice in dolga vrsta iz mesta Ljubljane, večina s kolesi. Naval na črnuški most se je večal in pretilo je, da bomo sami s silo odprli prehod. Nekaj po deseti uri se je straža končno umaknila in reka beguncev je napolnila most. Občutje nerivoze je poglelo in kot dolga romarska procesija so se pomikali naloženi vozovi in pešci proti Mengšu. Okrog polnoči se je kolona ustavila v Mengšu, kjer je večina prespala noč na vozovih, kdor pa je želel pod streho, jo je našel v ljudski šoli. Vreme nam je bilo naklonjeno. Zjutraj nismo priganjali, saj je bila nedelja in bili smo lahko pri jutranji maši v farni cerkvi. Ob osmih zjutraj smo krenili proti Cerkljam. Vso pot je ljudstvo glasno molilo rožni venec in zdelo se je, da gremo na romanje k Materi božji na Brezje. V Cerklje smo dospeli prav ob koncu maše. Nadvse slovesno razpoloženje je vladalo po vsem trgu. Z oken in cerkvenega stolpa so vihrale slovenske zastave, prvič spet po štirih letih nemškega zatiranja. Od nekod je odmevala harmonika. Mislili smo, da je žeganje. Vprašal sem vaščana, ki je prevkar prišel iz cerkve in obstal na pragu svoje hiše ter nas motril s čudnimi pogledi — saj smo se tako nepričakovano pojavili na glavni cesti ob trgu — „čemu ta slovesnost?“ Obraz se mu je spreminjal v začudeno vprašujočo resnobo in zdelo se mi je, da skriva svoj sram na okrašenim trgom ter ob pogledu na nas, bedne, ki smo že zapustili svoje domove. Ni mi odgovoril. Očividno v težki slutnji je vprašal:

„Kam greste?“

Stiskalo me je v grlu. Možak se je bal in na moje vprašanje po vzroku slovesnosti v fari mi ni odgovoril. Bral sem mu iz obraza, kot bi hotel reči: „Slutim. Na poti ste v begunstvo...“ in kot bi se hotel opravičiti, češ, ne

zamerite, „veselimo se, ko vaša srca napolnjuje žalost.“ Oba sva si ostala dolžna odgovora drug drugemu. Brez besede se je možak na pragu obrnil in se brž vrnil s „Slovincem“ v roki, a rekel ni nič. „Morda je bil ta izvod eden od stotih, ki sem ga predvčerajšnjim pretihotapil preko meje,“ mi je šinilo v mislih. Zdaj sem mu tudi jaz odgovoril:

„Umikamo se pred komunisti, ker onstran Save verjetno že zasedajo Dolenjsko.“

„Pa domobranci?“

„Se bodo najbrže tudi umaknili sem na Gorcajsko,“ sem mu odgovoril.

„In Nemci?“

Povedal sem mu, da se že umikajo.

„Bog se nas usmili!“ je vzdihnil in roka, s katero mi je nudil „Slovenca“ mu je omahnila, kot brezmočna. Povabil me je v hišo, a sem se opravičil, da bi rad šel na postojanko (gorenjskih domobrancev).

„Le pojdite,“ me je skoro priganjal, „saj tam še nič ne vedo,“ in se mi je ponudil, da me bo spremlil.

Na mah se je razvedelo po vsem Cerkljanjskem, da iz Ljubljane bežijo pred partizani in tudi Gorenjsko je zajel preplah. Mnogi so se odločili in se nam naslednji dan pridružili, ko smo iz Cerkelj nadaljevali pot proti Suhi. To je bilo 7. maja ob osmih zjutraj.

Še vedno smo imeli upanje, da bomo na Gorcajskem ostali le nekaj časa. Na pot preko meje nihče ni mislil. V polnem zaupanju v božjo pomoč je spet vso pot odmevala glasna molitev rožnega venca. Zvečer v mraku smo zavili v vas Suho. Pri šenkovih in drugih dobrih ljudeh smo dobili prenočišče in tudi večerjo. Da bi utrujeni ljudje mirneje spali smo z Jakopičem Marjanom in prof. Janezom Severjem vso noč patroljirali po vasi. Še naslednjo noč smo imeli namen prenočiti na Suhi, toda po neugodnih poročilih našega kurirja Habičevega Karlija smo se odločili, naj vsa kolona nadaljuje pot proti Tržiču. 8. maja smo opoldne spet pognali že dokaj spočito živino in napolnili belo prašno cesto v novo še daljšo procesijo ... „Ki je za nas težki križ nasel...“ se je spet razlegalo preko gorenjskih polj.

Nekateri smo šli v Predoslje, da bi pri nekdanjem tamkajšnjem županu Janezu Ovseniku zvedeli o najnovejših dogodkih. Sešli smo se tam blejši župnik, naš župnik iz Polja Janez Kette, prof. Janez Sever, France Pernišek in še več drugih. Gospodar Ovsenik nas je prijateljsko pogostil s prekajeno gnatjo in svežim domačim kruhom. Vsi smo bili deležni izdatne malice. Tedaj je nekdo iz Kranja prinesel novico, da želijo Nemci predati kranjsko občino, ker bo tudi nemška vojska zapustila mesto. Porodila se je misel, naj bi šli torej v Kranj in občinsko upravo res prevzeli. Pernišek, ki je bil od slovenske vlade imenovan za okrajnega glavarja Radovljice, naj bi prevzemanje vodil. Po neugodnih poročilih je prevladalo mnenje, da to ni oportuno. Še istega dne, 8. maja, smo se zvečer ustavili v Tržiču. Prenočili smo po večini na vozovih, predvsem moški, dekleta in matere z otroci

pa so dobile prenočišča po hišah. Tudi ti dobri ljudje so se jezili češ, čemu bežite. Kdo vam bo kaj storil. Na Gorenjskem in tudi na štajerskem se komunistična krutost pač ni tako razdivjala kot na Dolenjskem, kjer je italijanski okupator hinavsko podpiral partizanstvo. Zato je bil za te ljudi tudi nerazumljiv naš umik. Tembolj pa so se veselili poraza Nemcev, pod katerimi so prestali toliko strahot v vseh štirih letih njihove oblasti.

Vse pogosteje so kurirji prinašali navodila, naj begunci čimprej prekoračijo mejo in se zatečejo na Koroško, ki jo že zasedajo zavezniki. Zato smo sklicali vse naše ljudi in 9. maja še v temi zgodaj zjutraj pognali v ljubeljski klanec. Kmalu smo opazili s kolikim naporom vlečejo konji v strmino. Zato smo nepotrebni tovor, predvsem zaboje z municijo odmetavali pod breg. Le za eventualno obrambo smo jo peljali s seboj. Na vozev razen otrok ni ostal nihče.

Dr. Ludvik Puš, ki je po isti poti v ljubeljskih strminah doživljal trpljenje, ki ga je prestajal ta bežeči narod, popisuje v svojih spominih, ki jih objavlja „Svobodna Slovenija“ že od druge številke letošnjega letnika dalje. Da bo ostalo vsaj nekje zapisano, v katerem času so se vrstili oni dnevi trpljenja, naj dodam še svoje dopolnilo.

Pred ljubeljskim predorom smo se ustavili dne 9. maja, okrog poldneva, da se konji nekoliko odpočijejo in nakrmijo, saj po klancih to ni bilo mogoče. Tudi ljudje so bili potrebni okrepite. Vsak si je po svojih možnostih pripravil tudi kaj toplega in zagoreli so ognji na ravnici pred predorom. Sredi popoldneva smo sicer brez ovir a po zelo slabi nečodelani cesti prešli predor. Na koroški strani se je cesta nagnila v klanec navzdol. Kmalu nam je prišel nasproti železničar, ki je med vojno opravljal službo v Celovcu in se vračal preko Ljubelja domov v Slovenijo. Nekako prestrašeno nas je opazoval, se ustavil in mi s pritajenim glasom, kot bi se bal, da bi kdo slišal, pripovedoval, da je v Borovljah polno partizanov in da jih je videl tudi med potjo v gozdovih. Svetoval je, naj ne hodimo dalje, češ, da je že več beguncev na boroveljskem mostu zajeli. Posvetovali smo se, kaj so že ustavili smo se pri prvih hišah male vasi. France Kremžar in storiti. Janez Sever sta odločila, naj počakamo. Šla sta peš proti Borovljam, prof. ugotovita dejansko stanje. Po dveh urah sta se vrnila in povedala, da je železničar povedal resnico, ker sta niže doli pri zanesljivih ljudeh dobila enaka poročila. Tudi to, da imajo partizani zajetih že pred Borovljami veliko število nemških vojakov in so z njihovimi kanoni in drugimi vozili zaprla cesto. Svclovala sta, naj se vrnemo nazaj preko predora. Skrb je bila, ali bodo konji zmogli ta hudi napor. Nekateri so ostali na koroški strani v vasici, ker niso upali, da bi z izčrpano živino znova dosegli predor. Z njimi je ostal župnik Janez Kete. V strahu, da jih partizani obkolijo, so ob molitvi prečuli prvo in še naslednjo noč. Nekateri pa smo tvegali vrnitev in srečno prešli predor. Na ravnici pred predorom smo ustavili svoje naložene vozove, s katerimi smo med potjo spet zmetali nekaj prtljage, da bi lajšali

živini napor. Občutje negotovosti je bilo silno in od ure do ure je postajalo strašnejše. Naprej na Koroško ne moremo, iz Tržiča pa so prihajale vesti, da so dolgim kolonam beguncev partizani za petami. Bežeče nemške čete brezobzirno preHITEVAJO in zavirajo našim ljudem beg. V tem obupnem položaju je padla misel, naj bi se moški umaknili v gozdove, žene in otroci pa naj se prebijejo do svojih domov. Strašna je bila misel in nesprejemljiva. Obup se je pojavil na obrazih. France Kremžar je povabil vse, ki smo bili tedaj pred tunelom v prazno barako, ki je stala na oni ravnici, da skupno z molitvijo rožnega venca izprosimo srečno rešitev. Ko so bili že vsi zbrani v baraki, sem dejal Kremžarju, da grem proti Tržiču in ugotovim v kateri smeri se umikajo domobranci. Tudi na njegovem obrazu je zasijalo upanje.

Zadel sem si brzostrelko in sem se spustil po ozki stezi ter prečkal cestne ovinke. Približno sredi pota med predorom in Tržičem sem naletel na skupino domobranskih oficirjev, med katerimi je bil tudi general Krener. Stopil sem tja in predno sem mogel do besede, me je general osorno vprašal, iz katere čete sem. V odgovor sem mu povedal, da spremljam begunsko kolono, da smo bili že onstran, ter da smo se vrnil, ker imajo Borovlje zasedene partizani.

„Kdo za hudiča širi te alarmantne vesti?“ se je razhudil general. Ob tem sem zagledal prav onega železničarja, ki nam je prvi povedal o položaju onstran. Domobranec ga je stražil. Dejal sem:

„Gospodje, resnica je, kar nam je včeraj na poti povedal oni železničar. Resnico sta preverila urednik Kremžar in profesor Sever. Bila sta že blizu Borovelj in se vrnila s potrjeno vestjo. Položaj pred tunelom je obupen in ljudje ne vedo, kaj bi. Naprej ne morejo, nazaj še manj.“

Eden od zbranih oficirjev mi je rekel, da je zadaj še Rupnikov udarni bataljon.

„Vule mora biti vsak čas tu. Počakaj nekoliko!“

Odgovoril sem, da bi šel raje nazaj pred tunel, da pomirimo zbegane ljudi in Krener je pritrdil. Kar najhitreje sem se po istih stezah vrnil, k našim ljudem z rešilno novico in jo povedal Kremžarju. Veselje se je povrnilo. Preteklo je dobre pol ure, ko smo zagledali domobrance, ki so se v neurejenih skupinah zaganjale po hribu proti grebenom. Rupnikov udarni bataljon je 11. maja izvršil svoj zadnji udar na partizanske bande v Borovljah in ob Dravi, ter očistil teren, da so mogle dolge begunske kolone varno dalje. Toda nova ovira nam je zastavila pot.

Pijani nemški SS podoficir je slonel ob skali pred predorom in ni dovolil nobenemu civilistu v predor. Prihajale so grupe nemških vojakov, a vhod je bil največkrat prazen. Proti poldnevu so pričele prihajati kolone Rusov — oddelki Vlasove vojske, z mulami in garami na visokih kolesih, preobteženih s tovorom. Vse se je ob kričanju in priganjanju onemogle živine pogrezalo v predor. Kmalu pa se je kolona ustavila. Začuden, smo opazovali,

kaj neki se je zgodilo. Iz predora so se vračali Vlasovi vojaki z razpreženimi mulami, da bodo pripregli onim pod hudim klancem, katerim je živina v poslednjih močeh omagala. Obup se je znova pollaščal ljudi. Kdaj bo tega konec, da bomo mogli tudi mi v predor. Pijani esesovec je odklanjal vsako našo prošnjo. Po klancu so prišli štirje nemški žandarmerijski višji oficirji. Zastavil sem jim pot in jih prosil posredovanja. Zgražali so se, ko sem jim povedal, da smo že drugi dan tu pred tunelom a nas oni podoficir ne pusti skozenj. Šli so k njemu, toda zaman je bilo tudi njihovo posredovanje. SS, četudi podoficir, je veljal več kot žandarmerijski stotnik. Nikogar ni bilo, da bi vsaj s kako oficirsko stopnjo in avtoriteto pregovoril pijanega podoficirja. Po klancu je prišel prijatelj domobranski poročnik Vinko Rak. Rekel sem mu, naj stopi k podoficirju in naj reši te ljudi iz obupnega položaja. „Pojdi ti“ mi pravi. Povedal sem mu, da sem ga prosil že dvakrat, a brez uspeha, beseda navadnega vojaka ne zaleže. Vinko si je odpel poročniški epoleti in mi jih dal, češ, poizkusi kot oficir in je odšel dalje v tunel. Kako naj v tretje stopim pred pijanca, ki me je po videzu že poznal. Opustil sem misel in spravil epolette v žep. Mislim, da se je končno profesorju Severju in njegovemu bratu Francetu, bivšemu ježenskem županu posrečilo izprositi prehod, toda le za one naše vozove, ki so stali že drugi dan na ravnici pred predorom. Če se prav spominjam, je Nemeec omejil število le na šest voz, naših voz pa je bilo tam štirinajst. Rekel sem županu Severju: „Poženimo vsi, saj navala ne bo mogel zaustaviti. Tisti mladiči pa, ki stražijo tu okrog ne bodo niti upali blizu. Bili so pred predorom na straži menda prav tisti mladeniči, ki so bili zadnje tedne nastanjeni v naši in ježenski občini. Komaj so znali nositi puške. Uspeli smo. Vse družine in tudi ostali so sedli na vozove in vozniki so pognali konje, ki so se kar vzpenjali. Vse se je premaknilo in črna tema v predoru je požirala voz za vozom. Ne vem, ali se je Nemcem posrečilo kolono ponovno pretrgati. V predoru smo se nepričakovano ustavili. Nihče ni vedel vzroka. Živčno so bili ljudje po tolikih prestanih negotovosti že dokaj izčrpani in v temnem predoru so grozljive misli še naraščale. Živina je postajala nemirna, otroci so jokali, kar zaslišimo za seboj močan ropot težkih motorjev. V predor so poleg naše stoječe kolone ob levo steno zapeljali nemški tanki. Bilo jih je kakih petnajst, toda kdo bi točno štel v tisti zmedi, niti čas se ni premaknil in zdelo se je, da smo bili v tem mučnem položaju celo večnost. Med našo kolono in tanki so se v temi prerivali pešci: žene, možje in celo otroci, ki so se držali staršev. Ta je nosil jokajočega otroka na rokah, ona v ruto povezano najnujnejše, spet drugi se je prerival s kolesom na rami in butal ob živali in železje tankov. Na vozeh, ki se v tej gneči niso mogli premakniti, so čepeli bedni ljudje, prestrašeni, čakajoči na rešitev iz te temne kleti. Le sem in tja je vrgel pošastne sence žarek svetilke. Tu in tam je kdo prižgal visečo petrolejko ob vozu. Trpljenja ljudi v tej grozi ni moči popisati. Oni, ki so se peš prerivali v vsej naglici skozi predor, so prenašali

razburljive vesti s ceste, da so partizani že v Tržiču in surovo plenijo in odganjajo begunce. Da se je mera napolnila, je to grozo kot lava preplavila vest, da je ves predor miniran in ga bodo Nemci spustili v zrak. Težko je bilo miriti obupno zbežanost ljudi. Hodil in spodtikal sem se ob vozeh in svaril voznike, naj stopijo pred konje in predvsem pazijo, da se živali ne splaše. Bal sem si misliti na kaos, če bi se kaj takega primerilo. Tedaj sem se spomnil Vinkovih poročniških epolet. Pripel sem si jih na rami. Odrival sem pešce in hitel proti izhodu na koroški strani. Kmalu sem prišel do svetlobe in videl, da je izhod zabarikadiran z onimi garami Vlasove vojske. Obrnil sem se in hitel nazaj. Že v temi, sem pričel kričati: „Kolonnen weiter!“ — „Panzerkolonnen weiter!“ in si od časa do časa osvetil z žepno svetilko epoleti na ramah. Vozači tankov so gledali pri odprtinah. Dvakrat sem pretekel predor, ter še in še „poveljeval“. Ne morem trditi, če sem uspel s kričanjem. Tanki so pognali. Miril sem naše voznike, jim svetoval previdnost in jih prosil, naj puste tanke naprej, da se obvarujejo nesreče. Preglušilo me je brnenje motorjev. Poiskal sem voz na katerem je bila moja žena z devet mesecev staro hčerko Marijo in svojimi starši ter za njimi moji domači. Bil sem do kolena premočen, saj nisem videl kotanj napolnjenih z vodo, ki je iz sten pronicala in se razlivala v razorano nedodelano cesto. Kot težak kamen se je vsa groza odvalila slehernemu. Da se le premikamo, že nam je laže. Samo božja roka nas je tedaj v predoru mogla obvarovati strašne nesreče, ki nam je vsak trenutek grozila, da smo iz rova prišli brez poškodb in žrtev. Dospeli smo na svetlo; spet na koroško stran. Ob odprtini so stale razmetane vlasove gare, ki so preje zavirale izhod. Na visokih drogovih sta še vedno viseli rdeči zastavi s kljukastim križem, kot v posmeh nemški nadutosti. Na levi je stala stražarnica in pred njo nekaj nemških vojakov z oficirjem. Pri izhodu je bila gneča in le počasi se je kolona rešenih uvrščala po klancu navzdol. Nekoliko pospešeno je za nami pripeljalo par voz in ob njih nekaj domobrancev. Na vozu je ležal ves v krvi nezavesten nemški vojak. „Pobrali smo ga na cesti. Zadela ga je partizanska mina.“ mi je povedal poročnik. „Izročil ga bom temu oficirju, naj poskrbi zanj,“ ter šel k Nemcu. Ta se je branil, češ, da nima vozila, da bi ga spravil dalje. Domobranci so ga odpeljali proti Borovljam.

Zamislimo se v to trpljenje in gorje, ki so ga bedni, begunci pred brezbožnim komunizmom, tedaj prestajali, da bi živeli v svobodi. Le del trpljenja je bila begunska pot. Le pod božjim varstvom smo jo mogli preživeti.

Škof Gregorij Rožman nam je ob svojem obisku v Mendozi govoril: Ni slučaj, da ste prišli semkaj! Božja volja je bila! Pokazati morate tu lik poštenega, delavnega in vernega Slovenca, kajti po vas bo svet sodil o slovenskem narodu!“

Živimo vestno po teh pastirjevih besedah, po božjem gledanju vredni trpljenja, ki nam je bilo usojeno v naše dobro.

Rudolf Hirschegger

Ob tridesetletnici

ZGOVORNI DOKAZI SVOBODNEGA SLOVENSTVA

Ob 30-letnici odhoda iz očetnjave in pokola domobranske vojske so doslej izšle že naslednje knjige:

1) Vinko Beličič, **Nekje je luč**: takole pravi avtorjeva opomba:

„Ko se nad dogajanjem v letih 1941-45 na Slovenskem razrašča robidovanje časa; ko zbledeva spomin mrtvih in ugaša slava zmagovalcev; ko se nenehno kopičijo pričevanja poraženih in uspehi: more kdo reči, da zna vse o tistem razdobju, ko je bilo umiranje starega skritejše, hitrejše in tišje ob hrupnem porajanju novega, ki ga je veter iz sveta brezobzirno zasejal pri nas?“

2) Uredniški odbor učiteljev Buenos Aires, **Slovenski svet**:

„Čitanka za 5. in 6. razred slovenskih ljudskih šol v zdomstvu je izšla v Buenos Airesu ob 30-letnici odhoda demokratično usmerjenih Slovencev iz rodne očetnjave in ob 30-letnici pokola slovenske domobranske vojske. Hoče biti javna izpoved zvestobe slovenski stvari in utrjevanje vere vanjo v rodu, čigar krvne verige mladina, rojena v zdomstvu, ne sme pretrgati. Lepota in naravna bogastva Slovenije so samo darilo božjih rok narodu, ki ve, da umreti ne sme, ve pa tudi, da je vreden največjega na svetu: **svobode** in z njo **enakopravnosti** med vsemi narodi. Z vero v lepšo bodočnost očetnjave pod Triglavom se SLOVENSKI SVET spominja vseh, ki so iz idealne ljubezni do naroda dali svoja življenja v oploditev nove brsteče pomladi, ki ji gremo nasproti.“

3) Vladimir Kozina, **Slovenija v plamenih**: takole pravi Založba SIJ:

„Slovenija v plamenih naj bo naše založbe prispevek za 30-letnico slovenske emigracije. Herojski lik mučeništva iz družine Kozinovih bodi svetilnik za krepitev in poglobljanje vsebine naših duhovnih temeljev.“

Za toplo pečjo sanjati o junaških delih je lahko. V prijetni senci kramljati o svojem bodočem poklicu, ne terja dosti napora. Živeti v vsej zvestobi poklicu zdaj in vse življenje, to pa zmore le junak.

Franc Sodja, Lepo je biti mlad.

NAŠI ZASTAVI – V POZDRAV

Beseda predsednika S. D. G. (g. Vuleta Rupnika) po blagoslovitvi zastave dne 17. 9. 1967., v Argentini.

POZDRAVLJENI in DORODOŠLI!

Prečastiti gospodje — gospe in gospodične — gospodje predstavniki slovenskih organizacij in domov. Vsem gostom in udeležencem želim, da se dobro počutijo ter dožive radost in blagoslov današnjega slavja.

SLAVJA SLOVENSKEGA DRŽAVNEGA GIBANJA. — Vsenarodne politične organizacije, ki ima svojo izvirno moč v naravnem stremljenju NARODNEGA DUHA po SAMOBITNOSTI in UVELJAVLJANJU — ter LJUDSTVA po samo-ohranitvi v dostojnem in pravičnem ŽIVLJENJU na tem svetu.

Trajnost izvirne moči ji zagotavlja NARODNA DUŠA s svojim hotenjem — biti nesmrtna.

Slovenec nam je dano na voljo da omenjeno izvirno moč, koristimo v dobro naroda in države, ali pustimo v nemar, ali celo zlorabimo v škodo narodovo in svojo lastno ter se uvrstimo v narodne grešnike in odpadnike.

Vsi navzoči, zlasti udeleženci SLOVENSKE NOTRANJE NARODNO OBRAMBNE VOJNE ste lahko priče, da so se omenjene oblike narodove izvirne moči, na mnogih mestih in v raznih prilikah vojnega viharja čutile in doživele. — Zlasti hotenje narodove duše biti nesmrtna, je rodilo najsvetlejše vzore v dejanjih posameznikov in skupin.

Celo poveljna družboslovna znanost je dognala, da narodove vrline imajo svoje izhodišče prav v izvirni moči, ki ustvarja tudi politične in vojne vrline ter dejanja, ki zagotavljajo zmagovitost in dostojno mesto v družbi drugih narodov.

OB TEJ PRILOŽNOSTI SE SPOMNIMO SLOVENK IN SLOVENCEV, ki so s svojim zadržanjem in dejanji v daljni in bližnji preteklosti izpričali družbene kreposti ter jih v prid naroda za večno s svojo krvjo zapisali v našo zgodovino.

Njihova slava naj povzdigne naša srca, da zavriskajo v radosti in ponosu ob današnjem slavju — v odmev veselju slovenskih duš iz neskončnosti — in naj nam podeli toliko treznosti in razsodnosti, da za naprej spoznamo NUJNOST SLOVENSKE NARODNE SLOGE in CELOVITOSTI, ter z vsemi močmi uresničimo predpogoje nadaljevanja dela in boja. Pravila naše organizacije v členu tretjem povedo:

„GLAVNI SMOTER SLOVENSKEGA DRŽAVNEGA GIBANJA JE SVOBODNA, SUVERENA, GOSPODARSKO PROSTA IN ZGLE-
DNO UREJENA NARODNA DRŽAVA SLOVENIJA, — ...“

Ta glavni smoter prav kakor zvezda vodnica druží in usmerja vse Slovence na državotvornem poprišču, naj si bodo strankarsko ali nestrankarsko opredeljeni.

Tako naš končni smoter poleg prvotne izvirne narodove moči, postane tudi končna in glavna družilna sila vseh Slovencev in ino-
rodnih prijateljev na poti do in ob uresničenju slovenske svobode.

Hočemo namreč biti ne samo kulturni narod ampak državní
narod v polnem pomenu besede in dejstev.

Zato se ne bomo zadovoljili z sodobnostjo v kateri lahko mirne
duše trdimo, da — SLOVENIA CAPTA FERUM VICTOREM CEPIT
— ZASEDNA SLOVENIJA PREMAGUJE SVOJE TRDOVRATNE
PREMAGAVCE, ampak stremimo za ostvaritev Avguštinovega rekla
MIR JE RAVNOTEŽJE REDA, magari pred tem moramo uresničiti
drugo reklo ki pove, da je OROŽJE OPORA MIRU.

Naše slovensko orožje pa ni običajno. — Mi moramo biti kadri,
da orožje sproti ustvarjamo in ga večje uporabljamo ter uspehe
zagotovimo sami od in iz sebe.

1. — BOJNI OGENJ gorečega srca, polnega srčnosti, ljubezni
in levjega poguma, — kreposti, ki zmeraj premagajo nasprotnika.

2. — OSTRI MEČ bistrega uma in svetlega duha, ki je vedno
bolj uspešen v kolikor več ga rabimo

in 3. — NEPREDORNI ŠČIT slovenske težko preizkušene duše,
ki po svoji čistosti iz nadčutnosti hrani in brani naš večni obstoj
in ne dopušča, da spodrsnemo pred nasprotnikom v brezno človeš-
kega ponižanja z izgubo dostojanstva in narodne časti.

Samo to slovensko narodno orožje prekaljeno in oplemeniteno
v dejanjih SLOVENSKEGA NEZNANEGA JUNAKA in velikih za-
služnih mož ter dostojnih sodobnikov, katere moramo vsi ustvariti
iz sebe samih — nam BO dalo zmožnosti, da začnemo in zmagovito
izpeljemo — SLOVENSKO DRŽAVOTVORNO OSVOBODILNO VOJ-
NO.

Vojno, ki bo zajela vse oblike vojskovanja; političnega — ideo-
loškega — psihološkega — kulturnega — gospodarskega — propa-
gandnega in diplomatskega.

Naš slovenski notranji red in njega vzpostavitve, povsod, kjer
so zavedni Slovenci, je osnovni predpogoj nadaljne dejavnosti.

Zato smo danes pri sveti maši prosili blagoslova od VSEMO-
GOČNEGA za ves Slovenski narod, zlasti pa za zastavo, ki je simbol
Slovenske narodne skupnosti, narodnega dostojanstva popolnosti
in zrelosti ter mednarodne spoštljivosti, — ki je netilka državniških,

narodoljubnih koristnih dejanj, — ki je opominjevalka na dolžnosti in odgovornosti pred BOGOM, NARODOM in lastno vestjo — glede spolnjevanja ter izpopolnjevanja narodno državne vzgoje, rasti in dovršenosti, — ki je znamenje in usmerjevalka naše skupnosti v sili in radosti, — ki je častno posmrtno pregrinjalo zaslužnih Slovencev, — ki je spomenik slovenskega neznanega junaka in je po razvrstitvi ter pomenu svojih barv znanilka slovenskega narodnega značaja.

Vse to in še mnogo več je... SLOVENSKA ZASTAVA!

Pozdravimo našo zastavo!

— Znak plemenitega hotenja

in pogumnega stremljenja,

ki hrani ga slovenska kri,

kažejo pa barve tri:

bela; radosti, svobode, miru in čednosti, —

modra; vere, trdnosti, zvestobe in stalnosti, —

rdeča; junaštva, smelosti, srčnosti in ljubezni.

Nosilec teh vrlin nam bodi vsak Slovenec trezni!

Plapolaj nam v siju blagoslova zmage,

za blagor naroda in srečo očetnjave!

Previhari vse viharje, na pohodu slave,

za trajno svobodo slovenske države!

Karel Mauser

Naša mladina

Življenje vsake večje skupnosti, ki hoče biti bogata, raste iz pre-takanja idej in stremljenj starega in novega rodu. Spreminjanje v času prinaša odmiranje starega in cvetenje mladega in to je naravna pot, ki jo moramo sprejeti ne z resignacijo, ampak z veseljem. Mladina ni nekaj kakor potaknjenci rož, ki jih presajamo tako, da jih vtakne-mo v zemljo. Mladina smo dejansko mi, so reinkarnacija naše mlado-sti, če smemo tako reči. To so mladike na drevesu, ki odženo iz sta-rih vej, da more tudi staro drevo cveteti naprej.

Kako naj starejši rod gleda na mladino, kako naj starejši rod sprejema njena stremljenja in njeno dejavnost, je eno najbolj va-žnih vprašanj v vsaki skupnosti.

Predpostavljati je treba tole: Mladina, njena stremljenja nam

nikdar ne smejo biti sredstva, ki bi nam služila, temveč nam morajo biti cilj, ki naj dopolni sanje, delo in nehanje enega rodu. Biti moramo toliko jasni, toliko močni in toliko načelni, da bo mladina v starejšem rodu videla nit, ki jo mora vezati naprej, ne zgolj iz spoštovanja do starejšega rodu, ne iz občutja, da bi ga ne žalila, temveč iz zavesti, da je to njena naloga.

Dokler načelnosti, jasnosti in iskrenosti v nas ne bo, dotlej v mladini ne bomo zbudili resničnega občutja, da je ne mislimo porabljeni v svoje namene, temveč da ji želimo le uglasiti pot, da ji želimo usmeriti prekipevaljoče sile za pozitivno in ustvarjalno delo. Zavedati se moramo, da je starejši rod kakor žerjavica, ki sicer daje močno toploto, toda ne sveti daleč kakor plamen, ki visoko plahuta. Bili smo nekoč, toda tisti bo nekoč tudi ta mladina. V nas starejših je, da ji to pokažemo in to razložimo. Naš odnos do mladine ne sme sloneti le na ukazih, ampak na temeljih, ki smo jih že mi podedovali in v katerih je dovolj prostora za prve poskuse lastnega zidanja. Na ta način bo mladina mogla pokazati svojo zrelost. To si mladina želi. Morda bo v svoji vulkanski eruptivnosti storila več napak kakor si jih želimo, toda tudi ob napakah ji bomo tako ohranjali voljo za delo. In prav to je, kar želimo. Nič nam ne pomaga mrtva mladina, naj bo še tako dobra in vdana, če v njej ni volje.

Ne udarimo po vsaki napaki in nikdar ne delajmo vtisa, da jih mi sami ne delamo. Čuden bi bil človek, ki bi napak ne delal. Trdno sem prepričan, da mladini v starejšem rodu imponirajo najbolj tisti, ki jih ni sram priznati, da se tudi zmotijo. To priznanje je ena najboljših vzgojnih metod, ki nam mora mladino približati.

Za nas starejše je verjetno to najbolj boleča točka, toda prav ta prinaša skupnosti največji blagoslov.

V emigraciji si ne moremo privoščiti janzenizma in utesnjenosti v stare kalupe. Čas se je spremenil in starih kolovozov ni več. Vsevprek so nova križišča, nove ideje, nova stremjenja, ki jih bo starejši rod mogel usmerjati v pravo smer le tedaj, če bo iskren v priznanjih, v utemeljitvah, če bo pustil ob načrtih tudi prostor za opazke in pripombe in če bo znal prepričati mladi rod, da more nov čas graditi samo zaupanje v treznost starejšega rodu in zaupanje v iskreno voljo mladega rodu. Pokazati morajo to dejanja na obeh straneh.

Če bodo, smo rešili bodočnost in to je nazadnje želja nas vseh in naš skupen cilj.

Če kdaj odpreš usta, morajo tvoje besede več veljati kot molk.

Arabski pregovor

Vabilo slovenske mladine ob 30-letnici

V Clevelandu delujoča Zveza slovenske mladine je v „Ameriški domovini“ objavila vabilo na spominske svečanosti. V tem vabilu pravi:

„Mi sinovi in hčere tistih, ki so se borili za svobodo, vero in domovino, bi radi ob tej priliki javno izrazili svojo hvaležnost za žrtve naših padlih junakov, kakor tudi svojo hvaležnost za nezasluženo srečo, da smo se rodili v svobodni Ameriki.

Zavedamo se, da danes svobodni svet, bolj kot kdajkoli prej, pozablja na ideale, za katere so se borili naši starši in naši mrtvi junaki. Zavedamo se, da bomo morali mi ohranjevati za bodoči rod te svete in žive ideale. Zavedamo se, da če ne bi božja previdnost pred tridesetimi leti rešila naših staršev pred bratomorilnim pokolom, tudi nas ne bi bilo.

Zato mi, slovenska clevelandska mladina, vse lepo vabimo, da se udeležite teh dveh spominskih prireditev. Na nas in na vas vseh je, da pokažemo, da še cenimo žrtve deset tisočev, ki so kot cvet takratne slovenske mladine dali svoja mlada življenja za svobodo, vero in domovino.“

To lepo vabilo so v imenu Zveze slovenske mladine podpisali: Peter Dragar, Milan Gorenšek, Martina Košnik, Mojca Slak, Janez Tominc in Janez Vidmar.

Gernje vabilo je napravilo v vsej slovenski javnosti najlepši vtis. V imenu slovenskih protikomunističnih borcev združenih v ZDSPB, sta Karel Mauser in Vinko Rožman podala izjavo, da se borci pridružujejo tej mladinski spominski proslavi in zato odpovedujejo svojo lastno proslavo, da se tako ob 30-letnici pokaže edinost starejše in mlajše generacije glede slovenskih življenjskih vprašanj.

Namesto rož na grob svojega velikega prijatelja in dobrotnika gospoda VILKA ČEČA, lastnika tiskarne Vilko, kjer se že mnogo let tiska „Vestnik“, je Društvo Slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini darovalo 50.000 pesov m/n za Zavetišče škofa dr. Rožmana.

Važno ameriško zagotovilo

(ako bo le držalo)

Lansko leto je znova vzplamtelo vprašanje cone B na Primorskem. Italijani so v svoji napadalni protislovenski politiki znova zahtevali cono B zase. In ne samo cono B, zahtevali so celo vso Istro in Dalmacijo.

Narodni odbor za Slovenijo je v obrambo slovenskih pravic poslal dne 13. decembra 1974 ameriškemu zunanjemu ministru Kissingerju posebno vlogo, v kateri je bil podrobneje razložen položaj v coni B, ki ima ogromno slovensko večino, in ki je bila skupaj s Koprom in okolico z londonskim Memorandumom o sporazumu z dne 5. oktobra 1954 prisojena Jugoslaviji. Sklep vloge NO se je glasil: „Zato smatramo, da bi bil sedaj najprimernejši trenutek za potrditev mednarodno priznane sedanje meje med bivšima conama A in B kot razmejitev, ki ju ne smeta kršiti ne Italija ne Jugoslavija.“

Na to vlogo je dobil tajnik Narodnega odbora za Slovenijo dr. Ludovik Puš od ameriškega zunanjega ministrstva pismca odgovor z datumom 10. aprila 1975. Pomožni tajnik za javne zadeve Carol C. Laise navaja v odgovoru, da piše po naročilu zunanjega ministra Kissingerja in poudarja, da so sedanje stanje na Primorskem določile in podpisale dne 5. oktobra 1954 Italija, Jugoslavija, Anglija in Združene države Amerike.

Važna pa sta zadnja dva odstavka, ki se v izvorniku glasita takole:

„On the occasion of the signature of the London Memorandum of Understanding, the United States took the position that it would give no support to claims of either Yugoslavia or Italy to territory under the sovereignty or administration of the other. The US Government continues to adhere to this position.“

Slovenski prevod:

Ob podpisu londonskega Memoranduma o sporazumu so Združene države zavzele stališče, da ne bodo nudile nobene podpore zahtevam Jugoslavije niti Italije po ozemlju pod suverenostjo ali upravo druge. Ameriška vlada še vedno stoji na tem stališču.“

S tem odgovorom imamo Slovenci v rokah uradno zagotovilo Združenih držav, da ne bodo podprle italijanskih zahtev po slovenskem Primorju (cono B in drugih krajev). Upamo, da to zagotovilo ne bo doživelo iste usode kot so ga doživela zagotovila Vietnamu in Kambodži.

***

Podprite Zavetišče škofa dr. Rožmana z nakupom najmogočnejše slovenske emigrantske knjige „Martín Fierro“. — Cena 150,00 pesov.

Trije temelji

Na letošnjem romanju vseh Slovencev v Luján je msgr. Orehar podal med drugim tudi tele misli:

K Mariji smo prišli Slovenci, da se ji zahvalimo za srečno rešitev, nekateri po 45, drugi po 30 letih odhoda iz domovine. Tistim, ki so trpeli pod črno diktaturo fašizma, na istem mestu danes že postavljajo spomenike, žrtvam izpod rdeče diktature komunizma pa do danes na kraju samem ni dovoljeno postaviti spomenikov. Postaviti jih moramo mi tu v svobodi. Spomenik naj jim bo naša ljubezen do družine, skupnosti in Cerkve.

DRUŽINA je košček raja, ki je na svetu ostal po grehu. Na življenje v družini je treba zgodaj pripraviti mlade ljudi, ko jim govorimo o potrebnih ljubeznih, katera je tudi trpeča, združena z žrtvami. Spoštovanje jim je treba privzgojiti do družinskega življenja, katero ima svoj posvečeni vir v zakramentu sv. zakona, ki je prav tako svet kot Evharistija. Pokazati jim zakon kot nerazdružno ustanovo, v kateri človek tudi pri posredovanju življenja z vso odgovornostjo ni absoluten gospodar, od božjih postav neodvisen. Zgled očeta in matere je v družinski vzgoji najvažnejši nauk vere in življenja ter medsebojnega spoštovanja. Oče in mati jim vlijeta spoštovanje do skupnosti in njene zgodovine ter do Cerkve, v katero po krstu svoje otroke vključijo.

SKUPNOST nam je po narodu posredovala fizično življenje in naravne dobrine našega kulturnega zaklada. Priznati moramo to in biti na vse ponosni ter po svojih možnostih skrbeti za množenje teh dobrin pri sebi in posredovati drugim preko vseh ustanov, katere moramo vsi vzdrževati v življenju in dejavnosti.

CERKEV nam je posredovala nadnaravno življenje in nam je bila v letih trpljenja prva in včasih edina tolažnica. Velikega pomena je Cerkev za vse človeštvo, odločilnega za nas kristjane ter zgodovinskega za Slovence. Ponosni bomo nanjo kljub temu, da vemo, kako tudi v njej ni vse brez pomanjkljivosti. Je v sebi božja ustanova, zato jo spoštujemo, in pri njenem poslanstvu po svojih možnostih tudi sodelujemo, da more tudi med nami Slovenci v izseljenstvu opraviti svojo nalogo. Molili bomo posebej za duhovniške poklice, da bomo sami po slovensko oskrbljeni in da Cerkvi ne zmanjka njenih služabnikov.

NAROD – DOMOVINA – BOG

Jutro za jutrom se je v onih težkih dneh največje narodove stiske oglasila vesela, skoraj prešerna popevka tamkaj izza nove carinarnice ob Vilharjevi cesti za ljubljanskim glavnim kolodvorom. Tam smo stanovali tik ob carinarniškem stanovanjskem bloku in ob dolgi, lepo tlakovani in na obeh straneh z vitkimi jagnedi obsajeni cesti. Zadaž za blokom je prej samevala zapuščena žandarmerijska kasarna, iz rdeče opeke v nadstropje zidana stavba, ki pa že dalj časa ni več služila svojemu namenu. V tistih dneh pa je začuda oživila; v nji je našlo streho nekaj čet slovenskega domobranstva, sestavljenih večidel iz novincev, ki so potrebovali vojaških vežb in skupnostnega duha, preden so bili pripravljene za službo po raznih postojankah in zreli tudi za bojne operacije.

Bili so po večini mladi fantje z dežele, s kmetov, ki so se pridružili domobrancem, da bi branili svojo domovino pred krvavim nasiljem samozvane „Osvobodilne fronte“, in da bi se vojskovali še za mnogo več kot to: za svobodno bodočnost naroda in za vero v Boga.

In so pripeli, četa za četo, jutro za jutrom, zavili na Vilharjevo cesto in izginili v cestnem podvozu pod progo na kraj svojih vežb. Njihova pesem je bila čisto svoje vrste. Bila je nova, in vendar tako blagoglasna v besedilu, da je človeku kar sama po sebi ostala v ušesu.

Oče, mati, bratje in sestre...

To je moja domovina.

Kdo je napisal besedila, ne vem, vem pa, da jih je dal na note moj šolski tovariš in glasbeni drug Lojze Mav. Imel je posebno bister čut za ljudski ton, in kar je napisal, se je počel in pelo po cerkvah in dvoranah. Kakor je pa zadel ljudsko dušo v teh domobrantskih popevkah, je izredno in edinstveno. Kadar so se razlegale iz mladih fantovskih grl, so otajale srce vsakega človeka, pa naj je bil še tako globoko zakopan v skrbi in težave vsakdanjega dne.

Tačas so bili pri nas „naša mama“, se pravi, rodna mati moje žene, pa tudi moja dobra mama, ki sem bil svojo zgubil že v otroških letih. Prišla je z dežele, da bi bila pri nas v onih nevarnih časih. Kadar je zaslišala iz mladih grl domobrantsko pesem, se ji je čez obraz razlil srečen smehljaj in je po navadi vzkliknila: „Tako lepo znajo peti ti fantje. Oh, kako imam rada te domobrante!“ Mnogo in premnogo jih je bilo, ki smo jih imeli radi in jih imamo danes še rajši.

* * *

V prvih dneh meseca maja leta 1944 so pripravili na Vrhniki domobrantski tabor. Zamišljen je bil v večjem stilu in so se ga udeležili domobranci tudi iz bližnjih in oddaljnejših postojank, ter velike množice ljudstva

iz tega okrožja. Za kraj zborovanja so določili obširen, trgu podoben prostor pred spomenikom vrhniškega rojaka, pisatelja Ivana Cankarja, ki so ga postavili ob spodnjem robu mesta, tik ob glavni cesti Ljubljana — Trst in v bližini Cankarjeve rojstne hiše „Na klancu“. Dan sprva ni obetal lepega vremena. Nebo je bilo zastrto in je začelo nalahno škropiti, ko se je zborovanje začelo. Domobranci v uniformah se za to niso zmenili, civilisti so pa že začeli odpirati dežnike. Toda po nekaj minutah je potegnil živahen veter, ustavil pršenje in razgnal oblačice, nakar se je razvil krasen spomladanski dan.

Mene so bili za to slovesno priliko izbrali za glavnega govornika. Vabilu sem se odzval v prepričanju, da mi bo dana prilika javno izpovedati stališče in odnos prav izrazite večine slovenskih rojakov do zločinskega revolucionarnega rovarjenja komunistične partije, skrite za zlaganim imenom „Osvobodilne fronte“, kakò bi se prek razdejanja in krvi prikopala do oblasti, kadar bodo okupatorji zapustili slovensko zemljo. Takrat so karte že ležale odprte na mizi. Mnogo duhovnikov in svetnih vodilnih osebnosti so bili že pobili, za ljudi po deželi pa, ki se niso uklonili njihovemu nasilju, so poskrbeli, da jih je okupator odvelkel v koncentracijska taborišča, kjer so v množicah umirali. Pot do končnega cilja — oblasti — se je videla odprta. Toda zastavili so jo najprej vaški stražarji, za njimi pa domobranci, z orožjem v roki.

Za osnovo govora pred Cankarjevim spomenikom se je kar sama po sebi ponujala vsebina prelepe črtice tega pisatelja iz zbirke „Podobe iz sanj“. Pred strogo, neizprosno terjatvijo Smrti pesnik kliče za pričo in pomoč najprej mater, nato domovino, in nazadnje — „srce je dalo, kar je še imelo“ — Boga. Na te tri podstave sem zgradil svoj govor, v uvodu pa razložil ekspozičijo po Cankarjevem pesniškem biseru, ker govorim pred njegovim kipom. Res je bil govorniški oder postavljen tik pred spomenik.

Mati — Narod

Ivan Cankar je v uri največje stiske najprej zaklical: Mati! Ta beseda mu je pomenila odrešenje. Mati je začetnica, ohranjevalka in množivka življenja, in še mnogo več. Mati stoji na začetku vsake družine in vsakega naroda, ki je zelo razširjena družina. Mati nas je rodila Slovence in Slovenke, z nami je govorila prve besede in nas učila prvih molitvic v svojem jeziku. S tem nas je vključila v občestvo ljudi, ki iz istega jezika, sorodnosti krvi, enake zgodovinske usode in notranjega nagnjenja sestavljajo narod. Narod si ustvari iz teh elementov svojo umetnost, svojo kulturo in življenjski stil, a posledica tega je karakteristična podoba naroda, ki ga dela nekoliko drugačnega od drugih narodov. Vse to so velike vrednote, so sveta dediščina, ki smo jo prevzeli, da jo ohranjamo, pomnožujemo in izročamo zanamcem.

Pa so se pojavili sredi med nami ljudje našega rodu in razglasili, da

bodo vse to uničili, ker da je preostanek kapitalističnega buržujstva. Na ukaz njihovega gospodarja, svetovnega trinoga Jozefa Stalina so se zatekli v gozdove in od tam sprožili krvavo notranjo revolucijo za zmago marksističnih nauk. Tem narod, kultura, vera, jezik, tradicija ne pomeni drugega kot oviro za uresničenje gesla: „Proletarci vseh dežel, združite se!“ Torej ne več Slovenci, ampak proletarci pod diktaturo komunističnega proletariata, po ukazih največjega morivca našega časa, Stalina.

Naš narod se je skoro kot en mož tej ideologiji uprl. Ker jo hočejo komunistični partizani izsiliti z orožjem v roki, z nasiljem, požigom in umorom, sta se slovenski fant in mož uprla sili orožja s tem, da sta prisiljena zagrabila tudi za orožje in v organiziranem odporu domobranstva nastopila za ohranitev slovenskih narodnih svetinj, ki jih je Ivan Cankar z umetniškim navdihom položil v eno samo besedo: Mati.

Te osnovne misli sem razvil v prvem delu govora.

Domovina

Slovenci nimamo umetnika besede, ki bi bil opisal slovensko zemljo z bolj vznesenimi izrazi, kot je to napravil Ivan Cankar. Ljubil je to zemljo z vsem žarom svojega srca kot jo ljubimo mi vsi, le da ne znamo tega povedati tako, kot je znal Cankar. Ko je v oni črtici Smrt še vedno strmela vanj, in terjala odgovor, je v smrtni stiski zaklical: Domovina! Koliko je bil o tej domovini čudovitca napisal, koliko srčnih želja izrazil, naj bi tod živeli srečni, zadovoljni in veseli ljudje! Če bi bilo po njegovem, bi morala ta zemlja biti razdeljena in urejena tako, da bi ljudje življenje na njej s čim večjim užitkom uživali, svoje bivanje na njej občutili kot resnični, pravi dom in jo zategadelj skrbno negovali in pogumno ter zvesto branili njeno svobodo in neodvisnost.

Če slovenski človek poseduje za svojo lastnino le košček zemlje, je — gospodar. To je velika beseda. Izpeljana je iz besede gospod. Kdor torej ima svojo zemljo je gospod, njegovo nasprotje je hlapec. Težko bi po širnem svetu našli človeka, ki bi bil tako zaljubljen v svojo zemljo kot je Slovenec, v prvi vrsti kmet. Kaj pomeni kmečkemu človeku zemlja, ki je njegova lastnina, veste najbolje vi fantje in možje — sedaj v uniformi —, ki ste v veliki večini s kmetov doma. Kaj je vam dom in domačija, ni treba meni pripovedovati — vam.

Trda je borba z zemljo, truda in znoja zahteva njeno obdelovanje, skrbne nege je treba pri odreji živine in prašičev, toda kar si pridelal ob žetvi in kar si priredil, je tvoje, nihče nima pravice, da bi vtikal nos v tvoje gospodarske račune. Gospodar si ti, domačija je tvoja!

Toda glej, iz hoste so začeli prihajati na vasi in kmetije s puško na rami ljudje, ki so bili v okolici znani kot delomrzneži; pridružili so se jim enakega kova ljudje iz mestnih in delavskih četrti. In so pridigali

ljudstvu, da se oni borijo za nov družbeni red, po katerem bomo vsi enako imeli. To da zahteva pravičnost, da se vzame tistemu ki ima, in da onemu, ki nima. Vse bo kolektivna, skupna last, na zemlji bo nastal raj — saj onega raja, ki o njem pridigajo farji, itak ni. Pozivali so ljudi, naj se jim v tej borbi „zoper fašizem“ pridružijo, če ne, jim bodo hiše, kašče in hlevi opleni in zažgali, moške pa nasilno odpeljali v hosto.

Čuden je bil ta nauk in nesprejemljiv, podeželski človek ga je takoj in popolnoma odklonil. Za zaščito svojega življenja in ohranitev svojega imetja pa se je pridružil oboroženemu odporu v vaških stražah in domobranstvu. On noče domovine, kjer bodo gospodarili delomrzneži in postopači! Hoče domovino, v kateri bo na svoji zemlji svoj gospod. Iz te materialne korenine je zrastle odločna volja preprečiti z oboroženo močjo komunizmu uresničenje načrtov za komunicacijo slovenske domovine, ki bi gospodarja spremenila v hlapca.

Vse velike množice domobrancev na tem taboru potrjujejo to resnico. Iz oči fantov in mož v uniformi se bliskata pogum in odločnost, da se tuje zeliščo marksistične ideologije, ki ga seje po naši zemlji partizanstvo pod povelji partije, iztrebi in zatre, in da domovina dočaka svobodo, pristo tuje učenosti. To je namen našega odpora in nič drugega, kar nam podtikajo lažnjivi „osvoboditelji“ iz hoste in njih priskledniki po mestih.

Tako je bilo jedro drugega dela govora.

Bog

Ko je Smrt še vedno terjala od Cankarja odgovor in z dosedanjimi kljuci po pomoči ni bila zadovoljna, tedaj se je, v najvišji stiski, po pesnikovi besedi „srce preklalo na dvoje in je dalo, kar je še imelo: Bog“. Slovenci smo že tisoč let krščanski narod, veren narod, ki se ima v veliki meri zahvaliti svojemu naslonu na zapadno, krščansko kulturo, da se je mogel v tem dolgem času ohraniti na viharnem evropskem prostoru, kjer živi. V najtežjih obdobjih svoje zgodovine je našel zanesljivo oporo v rimski Cerkvi, kamor sta ga privabila sv. brata Ciril in Metod. Narodna duhovščina mu je bila in mu je danes varen vodnik v duhovnem in nacionalnem razvoju, in ji narod sledi z zaupanjem in zvestobo. To so veljavne zgodovinske resnice, ki jih izbrisati ni mogoče.

In vendar doživljamo, da je brezverna skupina slovenskih ljudi, ki vodijo lažnjivo „Osvobodilno fronto“, z nasiljem nastopila proti veri, Bogu, maziljenemu škofu in posvečenim duhovnikom. Škofa, ki po svoji pastirski dolžnosti in vesti kaže na nevarnost od strani brezbožnega komunizma in svari verno ljudstvo, obmetavajo z najgršimi lažmi in podtikanji, desetine njegove zveste duhovščine, ki je izpolnjevala naročila svojega škofa, so že mučeniško pobili, protiverski boj divja na celi črti. Veren človek, ki pozna nauk Cerkve glede komunizma in nosi Boga v svojem srcu, kakor ga je

nosil Ivan Cankar, ne more mirno gledati naskoka zoper Boga in Cerkev. Vzeli ste, fantje in možje tukaj zbrani in vaši tovariši širom slovenske zemlje, v roko puško in se naskoku uprli. Velika, najvišja je ta naloga boriti se za Boga in njegovo kraljestvo. Škof Jeglič je pred malo leti govoril o dveh frontah: vi ste v fronti vere, resnice in pravice. Ta fronta bo na koncu zmagala tako gotovo kot je sonce na nebu, čeprav bo boj morda zahteval velike žrtve.

Zaključil sem s pozivom, naj sleherni član te slovenske vojske zvesto izpolni svojo nalogo, za svobodno bodočnost slovenskega naroda.

Pripis. Izpolnili so svojo nalogo do zadnje kaplje krvi. Pred tridesetimi leti se je zaenkrat in na videz zaprla knjiga slovenskega upora zoper komunizem, zapечатili so jo brezbožci z ogromnim krvavim pečatom. Pa pečat bo zlomljen, knjiga se bo znova odprla, kajti velika kolektivna hudobija se mora izravnati že na tem svetu. Na največjem množičnem grobu v Kočevskem Rogu pa bo stala cerkev, kamor bo ljudstvo romalo kakor na božjo pet.

Alojzij Kukovica

Nekaj zgodovinskih drobtinic o „velikih štirih“ komunizma

Komunistično revolucionarno gibanje šteje med svoje velike može zlasti štiri, ki so bodisi teoretični utemeljitelji komunističnega nauka, ali pa praktični izvršitelji komunistične revolucije, ki je delno spremenila politični in socialni obraz 20. stoletja. Ti možje so: Marx, Engels, Lenin in Stalin. Ni mogoče v nekaj vrsticah podati niti približne življenjske podobe kar štirih mož, za zgodovino najnovejše dobe brez dvoma pomembnih. To bi tudi daleč presegalo moj namen. Hotel bi podati le nekaj zgodovinskih drobtinic o teh možeh, kot že tudi sam naslov pove.

1. Karl Marx (1818 — 1883).

Utemeljitelj marksizma je Karl Marx, rojen v Trieru v Nemčiji. Sin judovskega advokata, ki je z vso družino prestopil v protestantizem. Karl je bil v svojih študijskih letih v Berlinu (1836—1846) zelo aktiven član krožka mladih intelektualcev, ki se je hudomušno imenoval „doktorski klub“. Ti intelektualci so veliko razpravljali o Heglovi filozofiji, ki je bila ravno tedaj moda v Nemčiji. Predajali so se tudi ostrim kritikam pruske vlade. Vsi so bili tudi bojeviti ateisti. Marx se je ukvarjal tudi z novinarstvom, kar mu je pripravilo resne težave pri vladi. Predno bi ga policija mogla prijeti, se je umaknil iz Nemčije in sicer začasno v Francijo in Belgijo,

od koder pa je tudi moral iti. Tako se je končno, star šele 31 let, nastanil v Londonu, kjer je živel do smrti. Vse svoje nadaljne življenje je posvetil teoretičnemu utemeljevanju in praktičnemu izvajanju proletarske svetovne revolucije. V Londonu se je seznanil z Engelsom in ostal z njim v prijateljstvu vse življenje. Marx, kot tudi Engels, je bil zelo ploden pisatelj. Vendar mnogo tega, kar je spisal, tedaj ni našlo založnika, ampak je šlo šele pozno po njegovi smrti že v Moskvi v tisk. Veliko reči sta Marx in Engels napisala skupno, vendar iz njunih spisov ni lahko razbrati, kaj sta večkrat sploh hotela povedati. Celoten Marxov nauk je mogoče razbrati samo na podlagi vsega, kar je napisal, všteti celo privatna pisma.

Glavno Marxovo pisano delo nosi naslov „Kapital“, v katerem razpravlja o kapitalističnem gospodarskem sistemu. Samo prvo od štirih knjig je dal natisniti Marx sam, ostale knjige je pa potem izdal šele Engels, ki jih je pa prej nekoliko po svoje predelal. V Kapitalu se je Marx izkazal za ostrega opazovalca in odličnega analitika gospodarskih razmer. Marsikaj je pravilno videl, večino njegovih napovedi glede bodočega gospodarskega razvoja pa so znanstveniki že prej zavrgli in jih je potem tudi dejanski razvoj izkazal kot napačne.

V letih 1864—1876 je bil Marx skupno z Engelsom duša „Mednarodne delavske zveze“ (kratko Internacionala). Marx je bil po naravi diktatorski, zato se je sčasoma sprl skoro z vseni svojimi prijatelji in sodelavci in tako uničil tudi Internacionalo. Večina njegovih spisov je napadalnega značaja proti socialističnim tovarišem in delavskim voditeljem. Zlasti njegova korespondenca nam ga kaže kot zelo častihlepnega, strastnega in zaradi stalnih neuspehov tudi zagrenjenega človeka. Živel je precej skromno in je bil v glavnem navezan na gmotno pomoč svojih somišljenikov, zlasti Engelsa. Zadnja leta je preživel v veliki samoti, izgubil je tudi ves vpliv na delavsko gibanje. Njegovega pogreba se je udeležilo 8 oseb. To je bil Karl Marx.

2. Friderik Engels (1820 — 1891)

Bil je sin bogatega tekstilnega tovarnarja v Barmen-u, ki je imel svojo drugo podjetje v Angliji in sicer v Manchesteru. Mesto Manchester je znano po tem, da se je liberalni kapitalizem, ki je tu še posebej prospeval, po njem kratko imenoval tudi manchesterski kapitalizem. Engels je od mladih let na lastne oči videl veliko bedo, ki jo je povzročal brezobzirni kapitalizem. Iz teh prvih izkušenj je, 28 let star, napisal knjigo „Položaj delavskega razreda v Angliji“. Zavzel se je kmalu za iste misli kot Marx, s katerim se je prvič videl v Parizu leta 1844. Kot Marx je tudi Engels smatral zasebno lastnino proizvodjalnih sredstev za vzrok vsega socialnega zla. Ker je Engels že kot 17-leten mladenič imel odgovorno mesto v očetovi tovarni in tako bil v neki meri sokriv za bedno stanje delavstva, je zelo trpel v tem položaju. Tako je leta 1845 pisal Marxu: „...posebno pa je strahno, da sem sam ne le buržuj, temveč celo tovarnar.“ Eno leto zatem je za-

pustil očetovo tovarno in se popolnoma predal revolucionarnemu gibanju. Čez pet let je spet stopil nazaj v tovarno, ker je videl, da bo tu zase in za Marxa dobil lahko potrebna sredstva za vzdrževanje. Po 20 letih dela je toliko prihranil, da je potem sam in delno tudi Marx živel brezskrbno ves ostali čas živeljenja. Morda se je že tedaj ravnal po načelu komunistične morale: „Dobro je, kar služi revoluciji.“ Spisal je več knjig, zlasti filozofskega in svetovno nazornega značaja. Če je glavna zasluga Marxa, da je utemeljil zgodovinski materializem, je pa dialektični materializem, torej poskus filozofsko utemeljiti komunistični nauk, skoro izključno delo Engelsa. Seveda sta pa eden od drugega v nauku odvisna.

3. Lenin (1870—1924)

Lenin je bil Rus, s pravim imenom Vladimir Iljič Uljanov. Njegov oče je pripadal nižjemu plemstvu, po poklicu pa je bil šolski nadzornik. Leninov starejši brat Aleksander se je kot študent zapletel v revolucionarne akcije in je s somišljenci nameraval izvesti bombni napad na carja. V zadnjem trenutku je bila zarota odkrita. Leninov brat je bil obsojen na smrt in obesen. Ta dogodek je naredil na mladega Lenina strašen vtis. „To mi bodo plačali, prisegam jim!“ Te Leninove besede komunistični zgodovinarji izrecno poročajo. Eno leto pozneje mu je prišla v roke prva Marxova knjiga. Po pravnih študijah in kratkem izvrševanju advokatskega poklica se je popolnoma predal revolucionarnemu gibanju. Kmalu je bil prijet in za 3 leta obsojen na izgnanstvo v Sibiriji. To je bila za revolucionarje pogosta, pa nič kaj težka kazen. Država je Leninu plačevala stanovanje in hrano, le od časa do časa se je moral javiti krajevni policiji. Sicer je pa delal, kar je hotel. Lenin se je v tem času brezskrbno posvečal igranju šaha in lovu, hkrati je pa nemoteno naprej bral in pisal revolucionarne članke. Tam se je tudi poročil. Po končanem izgnanstvu se je kmalu izselil v inozemstvo, kjer je z drugimi ruskimi emigranti začel izdajati revolucionarni list Iskra. Po poklicnih tihotapeh je bil dolga leta vtihotapljan v Rusijo in bran po vsej širni Rusiji.

Ko je bil Lenin v Sibiriji, so marksisti ustanovili v Rusiji „Rusko socialdemokratsko delavsko stranko,“ v kateri je pa kmalu prišlo do razkola. Član te stranke je bil tudi znani filozof Berdjajev, ki pa se z mnogimi drugimi ni mogel zadovoljiti z izredno preprosto teoretično podlago marksizma in je zahteval globljo utemeljitev podviga. Ta zahteva pa je pri večini, kateri je bilo le za doseg praktičnih ciljev, zadela na velik odpor, zaradi česar so ti intelektualci izstopili iz stranke. Na drugem strankinem kongresu, leta 1903 v Londonu, je prišlo po zaslugi Lenina do nove ločitve v boljševike in manjševike. Lenin je zahteval strumno, revolucionarno organizacijo, mnogi drugi so bili pa za rahlejšo povezanost. Lenina struja je dobila večino, zato so se od tedaj naprej imenovali „boljševike“ (večince), druge so pa imenovali „manjševike“ (manjšince).

Leta 1917 je izbruhnila v Rusiji revolucija, kar je Lenina samega zelo presenetilo, ker je po njegovem „znanstveno-teoretičnem“ prepričanju bilo nemogoče, da bi v tako nazadnjaški deželi prišlo do česa takega. Ko pa je bila vstaja že v polnem teku, je nemški generalni štab dal Leninu in nekaterim njegovim revolucionarjem na razpolago železniški vagon, v katerem so se vtihotapili v Rusijo. Njegov namen je bil vojno z Nemčijo čimprej končati. Kot plačilo za to nemško pomoč je Lenin obljubil, da se bo Rusija brezpogojno predala, kar se je potem tudi zgodilo v Brest-Litovsku. Car se je odpovedal, v zakonodajni skupščini so boljševiki pri volitvah dobili le 25% glasov. Sicer pa Leninu ni šlo za demokracijo, njegov cilj je bila diktatura. S pomočjo nekaj edinice vojske je razbil skupščino in po strašnih dnevih terorja prevzel vlado. To je rojstni dan komunistične strahovlade na svetu.

Leninova pisana dela so zelo obširna. So to v glavnem govori, članki in revolucionarne brošure. Med temi deli je tudi ena filozofska knjiga in zapiski za pol druge. Omenjeni filozofski spis obstoji večinoma iz navedkov in sramotenj svojega nasprotnika Macha, proti kateremu je bil spis naperjen. Naj navedem tukaj nekaj značilnih izrazov Leninovega besednega zaklada — stil, ki ga najdemo v vseh njegovih spisih. Na straneh 80—85 tega spisa (pa lahko odpremo knjigo kjerkoli, povsod je jezik isti) imenuje npr. svoje filozofske nasprotnike „naivneže“, „stare lisjake“, „besedne akrobate“, „polovičarske teoretike“, „reakcionarje“, „modne norce, ki omamljajo svoje bravce;“ njihova filozofija obstoji „iz zvitosti, je brezprimerna zmešnjava“, „nedopovedljiva absurdnost, prikrivanje“, „filozofski mišmaš“ in še mnogo drugega. Lenin nikoli ne reče, da bi se njegova nasprotnika Kant in Mach kje zmotila, ampak to izrazi napr. na tale način: „Nesramni poskus teh filistrov, kako bi delavski razred potegnili za nos, moramo končno vendarle razgaliti.“ Še hujše govori o ekonomistu Mackay-u: „S...a, tepec, ničvrednež, ki je iz ducata drugih knjig nanesel skupaj polno obrekovanj o radikalnih demokratih.“ Ždanov je v svojem znanem govoru pred sovjetskimi filozofi v letu 1947 to Leninovo izražanje označil kot „zglede boljševiškega boja proti nasprotnikom.“

Očividno Leninu ni šlo za resnično spoznanje stvarnosti, ampak za orožje v boju proti malomeščanski družbi — orožje, ki si ga je skoval v svojem „svetovnem nazoru.“

4. Stalin (1879—1953)

Njegovo pravo ime je Jožef Visarionovič Džugašvili. Njegova mati ga je za ceno velikih žrtev dala študirati v semenišče v Tiflisu, od koder je bil pa kmalu zaradi nediscipline izključen. Zgodaj že se je priključil revolucionarnemu gibanju. Leta 1907 je po Leninovem naročilu z nekaj drugimi boljševiki oropal denarni transport. Večkrat je bil v ječi, večkrat je tudi ušel iz nje. Lenin ga je pritegnil k ožjemu strokovnemu delu, a je končno dobil sam strah pred njim. V Leninovem testamentu beremo: „Stalin je preveč

oduren in ta napaka — čeprav je med nami komunisti sama po sebi znosna — postane neznosna v pisarni generalnega tajnika. Zato predlagam, da se najde kakšno sredstvo, kako Stalina iz tega mesta odstraniti in namesto njega imenovati koga drugega... ki bo bolj potrpežljiv, lojalen, prijaznejši do tovarišev in manj samovoljen. Z ozirom na odnos med Stalinom in Trockijem, o katerem sem govoril zgoraj, to ni nobena malenkost...“

A Stalin je ob smrti Lenina imel že tolikšno moč, da je ugnal vse svoje tekmece. Od 22 članov centralnega komiteja stranke v letu 1917, se zdi da je poleg Lenina umrla naravne smrti le še gospa Kolontaj. Smrt dveh članov je uganka, ostalih 17 pa je dal Stalin postreliti ali pa drugače pomoriti. Če je Stalin že s svojimi najožjimi sodelavci postopal tako, si je lahko misliti, kako je postopal s svojimi nasprotniki in sovražniki. Zgodovina ne pozna nobenega zločinca, ki bi prizadel približno toliko gorja svojemu lastnemu narodu kot Stalin, in vendar se v komunističnih deželah še danes njemu na čast poimenujejo ceste, mesta in se mu postavljajo spomeniki. Sicer je pa to že bližja zgodovina, ki je nam še sveža — saj je pa tudi trajala skoro 30 let.

Pa pustimo druge stvari iz njegovega burnega življenja in delovanja ob strani. Samo eno zanimivost še Stalina komunistična propaganda prikazuje tudi kot „največjega filozofa vseh časov.“ Človek bi o tem proslavljanju seveda rad vedel, katere so njegove filozofske stvaritve. Tu pride pa v veliko zadrego. Lenin je spisal vsaj eno in pol knjigo filozofskih spisov, od Stalina poznamo pa en sam (!) filozofski sestavek, o katerem se splošno sodi, da ga je napisal Stalin. Je to 2. del četrtega poglavja iz knjige „Kratek nauk zgodovine komunistične partije Sovjetske zveze.“ Vsebinska članka je vzeta v celoti iz Leninovih del, samo razdelitev je Stalinova in prav ta je napačna! Kljub temu zares skromnemu filozofskemu prispevku ne samo vsakdanja propaganda, temveč tudi resne knjige imenujejo Stalina „velikega, genialnega, brezprimerne filozofa“ „glas čiste resnice.“ To je mogoče razumeti kvečjemu iz pojma resnice, kakor ga je skovala komunistična stranka, po katerem je resnično to, kar koristi stranki. Zanjjo odločitev o tem, kaj je resnično, lepo in dobro je v rokah vodstva stranke oz. njenega voditelja in ta se ne more motiti. Kdor pa najprej in pravzaprav edini in dokončno spozna, kaj je resnično, dobro in lepo — ta pa res zasluži naslov „največjega genija vseh časov“ In dejansko je komunizem Stalina počastil tudi s tem naslovom. Neka znanstvena revija je Stalinu poklonila prvo številko in ga v njej imenuje „največjega znanstvenika naše dobe“ (čeprav ni napisal nobenega znanstvenega članka). V uvodu v isto revijo je programatično rečeno: „Kjerkoli kakšni problemi čakajo rešitve, kaže Stalinova modrost pot, po kateri edini moramo priti naprej!“

Naj zaključim te črbitnice z eno samo pripombo: Komunizem se ne širi, ker bi imel na svoji strani resnico, temveč prav nasprotno z lažjo in prevaro, nasiljem in utopičnimi obljubami, zlasti pa — z ognjem in mečem!

Vinko Beličič: Nekje je luč

Založil Tabor v Trstu (se pravi: samozaložba avtorja, ker mu nihče ni hotel ali smel tiskati). Dobi se: Alpinska ulica 116, Opčine, Trst. Knjiga je izšla v 500 izvodih.

NAMESTO RECENZIJE: prejeli smo v uredništvu VESTNIKA pismo, v katerem nekdanji borec, belokranjski rojak, podaja svoje mnenje. Naj bodo njegove besede tudi pozdrav VESTNIKA prvi knjigi, ki je ob 30-letnici oihoda od doma, pokola slovenske vojske in rojstvu dveh Slovenij izšla na svobodnih tleh, in obenem VESTNIKOVE čestitke avtorju

Dragi sosed!

Kot Belokranjec sem poznavavec vseh poti in steza, od Gorjancev preko Smuka, Mirne gore, Sv. Križa in Mitlerskih hribov pa tja do Kolpe, ki obrobja našo lepo deželo. Kot Tvoj najbližji sosed Ti najprej iz vsega srca izrekam iskreno zahvalo, da si našo ožjo domovino vključil v zgodovinsko podobo revolucije na naših tleh. Morda ta ali oni, ki ni zrastel med našim okoljem, ne bi razumel kakšne podrobnosti, ki so za nas bistvene in nam segajo globoko do srca. A vedi, da smo vsi rojaki, kolikor nas je tukaj in smo Tvojo knjigo že prebrali, do kraja razumeli sleherno besedo, to pa predvsem zato, ker so besede resnice in večnostnih načel, ki so pri nas nekoč močno veljale.

Hvaležen sem Ti za pogum, da si junaško citiral Črne bukve in še bolj hvaležen za res stvaren prikaz stanja, kakršno je nastalo in se razvijalo v onih strašnih letih.

Želim samo, da bi poleg vseh ožjih rojakov knjigo brali — in seveda tudi kupili — vsi, ki jim je ideja naše borbe za ohranitev slovenskega naroda sveta. Hudo je, da nam vsem ni dano povedati v pisni besedi, kar smo videli, čutili, trpeli, pa tudi lepega doživeli. Ker si Ti eden izmed redkih, ki jih je Bog obdaril s smislom za lepo besedo, je zato Tvoja toliko več vredna. Bog plačaj zanjo! In če Ti lahko rečem besedo v vzpodbudo: vztrajaj na braniku resnice, čeprav si tik ob meji, vztrajaj še bolj, čim bolj Ti nasprotujejo: slovenske resnice nihče ubiti ne more.

In za to resnico se borimo mi tukaj pod Južnim križem, oni v Avstraliji, pa spet drugi v Ameriki ali kjer koli v Evropi. Ta misel je, ki mi daje moč, da velikokrat sredi najhujših naporov dnevnega dela najdem čas za našo, slovensko STVAR. Upam, da me razumeš, vedi pa tudi, da Te mi tukaj razumemo. Mi ožji rojaki najprej, z nami pa vsi, ki si jim dal spet luzarec pri izvirku zajete čiste studenčnice.

Tvoj Janez Brula l. r.

Hanželič: Naše življenje

V založbi Slovenskega dušnega pastirstva v Argentini je v začetku letošnjega leta izšla obširna knjiga z naslovom „Naše življenje“. Napisal jo je prof. dr. Rudolf Hanželič. Ima 336 strani. Natiskala jo je tiskarna Vilko.

Knjiga predstavlja neko posebnost na slovenskem knjižnem trgu. Je versko-vzgojna knjiga in lahko rečemo, da je edinstvena v slovenskem jeziku. Na jasen in razumljiv način združuje najvažnejše verske resnice z vzgojnimi napotki. V prvih poglavjih govori o smislu življenja in nam navaja razne znanstvenike, ki so iskali smisel življenja v znanosti, umetnosti, v delu za napredek ali pa v materializmu in uživanju — pa ga v vsem tem niso mogli najti. Nato pokaže na najvišji smisel življenja, ki je Bog in njegov edinorojeni sin Kristus, ki je središče zgodovine in tudi vsega našega življenja... V kratkih, zgoščenih potezah oriše Kristusovo bistvo, njegovo vsemogočnost, močrost, ljubezen, razlazi njegove nauk in zlasti njegovo zapoved ljubezni. Sledi z vsjo nežnostjo napisano poglavje o Mariji, o naši povezanosti z njo, o povezanosti naših mater in deklet z Marijo in o ljubezni slovenskega naroda do nje.

Ta — rekli bi načelni del knjige — je zaključen s poglavjem o Cerkvi, ki ni drugega kot Kristus med nami.

Sledijo poglavja, ki obravnavajo konkretna življenjska vprašanja: Pomen družine, Delo je naš blagoslov, Velike malenkosti, Prosti čas. Po obdelavi teh poglavij je pisatelj pokazal na nadnaravna sredstva, potrebna za naše življenje: spoved, obhajilo, maša, molitev. Kdor bo ta nadnaravna sredstva spoznal, razumel in sprejel, bo znal pravilno reševati številna in zapletena življenjska vprašanja, tako n. pr. vprašanja o smislu trpljenja, o pomenu veselja, o odnosih do družbe, do mlajših in starih. Zlasti pa bo znala mladina reševati svoje mladostne probleme in razmerja do drugega spola. Na eni strani so dani staršem napotki za pravilno vzgojo otrok, na drugi strani pa so dani mladini nasveti za samovzgojo. Cilj je: vzgojiti močne krščanske značaje, osebnosti.

Začne poglavje z naslovom „Slovenska skupnost“ sega nekoliko izven konteksta te knjige, pa je prav, da ga je avtor vključil v knjigo. V tem poglavju navaja pisatelj nekatere sodbe o Slovencih, poda kratek oris slovenske zgodovine in popiše lepoto slovenske zemlje. Nato govori o novi domovini, o našem poslanstvu in še posebej o poslanstvu mladine. Poudari pomen slovenskih šol v zdomstvu, pomen našega tiska, naših organizacij in zlasti slovenskih domov. Avtor je poln pohval za to delo in ob zaključku knjige navaja resolucije Slovenskega dneva iz leta 1974 in molitev pisatelja Karla Mauserja, ki se glasi:

„O Bog, ki si slovenski narod ustvaril majhnega po številu, da bi mogel biti velik po spoznanju, ne odreci mu daru treznosti v sodbah in daru prizanesljivosti ob napakah, in daj mu milost, da bi čas porabljal tako, da bi pred obličjem narodov zemlje odseval Trojo veličino in bil velik v Tebi. Amen.“

Za vsakega Slovenca, zlasti pa še za slovenskega protikomunističnega borca in za njegove otroke, je Hanželičevo „Naše življenje“ pravi kašipot za človeka vredno življenje. Potrudimo se, da bo naša doraščajoča mladina dobila to knjigo v svoje roke in jo prebiral. Ji bo v veliko korist.

R. Smersu

Adrogué, 9. junija 1975

Spoštovani g. urednik!

Predusem bi Vam rad čestital k pomembnemu doprinosu za gradivo naše medvojnje zgodovine, ko ste na str. 60-62 Vestnika XXVI, št. 4-6, 1975 prinesli „Bankovce Hranilnice Ljubljanske Pokrajine“ Mlajši rod bo ob tem gradivu menda kar presenečen. Upajmo, da se pomembnosti tega zgodovinskega dejstva vsi tudi pravilno zavedamo.

Zaradi večje zgodovinske točnosti bi rad dodal samo sledeče:

Do emisije teh „Rupnikovih lir,“ kakor so šle v zgodovino, ni prišlo „zaradi pomanjkanja italijanskih lir.“ Vaš sodelavec bi se izrazil bolj točno če bi zapisal samo: „General Rupnik je izposloval...“ — Vsekakor se boste gotovo še spomnili, da so bile italijanske lire vse do konca tudi v Ljubljanski pokrajini v zadostni meri razpoložljive. Najbrž Vam tudi ni ušlo iz spomina, da so nekateri krogi „Rupnikove lire“ celo zavračali in smešili — sebi v škodo. Zaradi vezanega dobroimetja Hranilnice Ljubljanske Pokrajine pri Banca d'Italia so namreč bile po vojni zamenjavane po občutno boljšem tečaju kot italijanske lire.

Z „Rupnikovimi lirami“ je bilo kot z „Rupnikovimi znamkami.“ Tudi v tem slučaju je general Rupnik „izposloval,“ da so bile najprej prežigosane italijanske znamke, nakar je bila izdana serija pristnih „Rupnikovih znamk.“ Tudi te „Rupnikove znamke“ niso bile samo izredno lepe in po tehnični izdelavi na višku, temveč so imele takoj po vojni zavidljivo ceno na mednarodnem filatelističnem trgu. Danes so gotovo še neprimerno več vredne. Bilo bi hvalevredno, če bi kdo, ki ima kompletno serijo ali vsaj nekaj teh „Rupnikovih znamk,“ omogočil, da bi ostale tudi kot pomemben zgodovinski dragulj ohranjene v reprodukciji, kot ste v Vestniku to tako pohvalno naredili z „Rupnikovimi lirami.“ — Kot zgodovinsko zanimivost naj omenim samo še, da general Rupnik sam ni dobil nobene serije teh „svojih“ znamk. Njemu so v sicer prekrasem albumu poklonili samo serijo prežigosanih italijanskih znamk — nekompletno...

Hvaležen Vam bom, če boste te moje vrstice objavili v Vestniku kot majhen doprinos za zgodovinsko gradivo v tem predmetu, in Vas lepo pozdravljam

dr. Stanko Kociper

Gospod urednik!

Prosim za objavo naslednjega:

Prijatelj iz Kanade mi piše v zvezi z mojim člankom Pot vase (Vestnik 1/3 — 1975 — XXVI) naslednje:

„Moj komentar: nedvomno je obisk za politične emigrante neprimeren, toda dvomim, da je po 30 letih oportuno proti temu voditi kašnpanjo,

ker se s tem nekako ustrvarjata dve fronti. Na eni strani bomo mi, ki domov ne mislimo iti pod tem režimom, naše število bo po sili razmer vedno manjše, na drugi strani pa bo večje število takih, ki bodo domov hodili. To še posebno velja za Kanado, kjer smo itak pomešani z ekonomsko emigracijo v merilu 80:20 v korist ekonomske. Naše delo bi moralo biti, da pridobimo na našo stran ekonomske emigrante, in sigurno jih bomo odbili, ako bomo zavzeli stališče **NE HODITE DOMOV.**"

„Moj drugi argument bi bil, da ti povratniki, ako se doma primerno obnašajo in dajo rojakom vtis, da se zunaj v svobodi boljše živijo, s tem pripravljajo pot k rešitvi, ki si jo vsi želimo. Menda je nek Kanadčan na pikniku v Škofji loki dejal na megafon, da ni primerno, da se piknik vrši v Škofji loki zaradi pobitih nasprotnikov — in je k sreči odnesel kožo na varno. — Če je tako bilo, potem je ta Kanadčan napravil za nas bolj koristno dejanje kot pa je ne vem kakšen govor med nami v inozemstvu, ki že vsi vse to vemo. Gre za to, da se doma začuti, da opozicija obstoja, čeprav je še tako malo udarna.“

Hvala lepa za objavo.

Pavle Rant

NAŠI JUBILANTI

PRISRČNO ČESTITAMO!

V drugi polovici letošnjega leta bo nova vrsta naših zvestih in odločnih protikomunističnih borev praznovala svoj življenjski jubilej — večji ali manjši. Ne bomo navajali življenjepisov teh soborcev, saj bi ti življenjepisi napolnili debelo knjigo. Izrekamo jim samo skromno toda kar najbolj prisrčno čestitko k obletnicam, ki jih bodo po božji dobroti doživeli. Obenem pa se jim zahvaljujemo za delo, ki so ga opravili in ga še opravljajo za slovenski narod. Zahvaljujemo pa se jim tudi za zvestobo idealom, za katere so se med revolucijo borili in katerim so tudi pozneje ostali zvesti.

80 let

Gerkman Franc, rojen 21. oktobra 1895.

60 let

Klobovs Peter, rojen 26. julija 1915

Hudcrovac Avgust, rojen 23. avgusta 1915

Hirschegger Ernest, rojen 11. oktobra 1915

50 let

Rot Zdenko, rojen 22. avgusta 1925

Oman Mirko, rojen 11. oktobra 1925

Župnik Horn Jože, rojen 20. decembra 1925

Dobri Bog naj vsem tem in pa tudi tistim našim članom in prijateljem naše organizacije, katerih rojstni datumi nam niso znani, podeli zdravja in moči za nadaljnje delo za slovenski narod.

Gilbert, Minnesota

OBČNI ZBOR DSPB

Dne 2. marca t. l. je imelo DSPB v Gilbertu svoj 16. redni občni zbor na stanovanju društvenega predsednika Franca Krulca na Aurori.

Občni zbor je začel in vodil predsednik Krulc, ki je pozdravil članstvo, ki se je v izredno lepem številu udeležilo občnega zbora. Posebej je pozdravil duhovnega vodjo č. g. župnika Šuštaršiča in tudi č. g. Dolšino. Č. g. Šuštaršič je za uvod podal lepo in globoko duhovno misel. Nato so odborniki podali svoja poročila, iz katerih je bilo razvidno, da je DSPB uspešno delovalo. Imelo je lepo spominsko proslavo, dalje proslavo slovenskega narodnega praznika 29. oktobra in dneva slovenske zastave.

Prebrano je bilo pozdravno pismo zveznega predsednika pisatelja Karla Mauserja, ki se odboru društva zahvaljuje za njegovo vestno delo, ter poroča o pripravah za proslavo 30-letnice Vetrinja, ki se bo izvršila s sodelovanjem clevelandske mladine. To je zelo razveseljivo, da se je ta mladina spontano odločila za počastitev žrtev komunistične revolucije. Je to veselo znamenje za našo prihodnost.

Na željo vseh prisotnih članov je bil za novo poslovno dobo potrjen ves dosedanji odbor. Predsednik Krulc se je za ponovno izvolitev lepo zahvalil in prosil navzoče za nadaljno sodelovanje pri delu društva.

Cleveland

OBČNI ZBOR DSPB

Dne 9. februarja t. l. je bil v Clevelandu redni občni zbor DSPB v Clevelandu. Občnega zbora se je udeležilo skoraj vse članstvo društva.

Občni zbor je začel in vodil društveni predsednik Vinko Rožman, ki je pred prehodom na dnevni red zmolil kratko molitev za člane, ki so umrli v lanskem letu: za Franceta Severja, Jakoba Žaklja in Jožeta Dolenca ter tudi za rajnega župnika Praznika. Nato so odborniki podali poročilo o svojem delu v pretekli poslovni dobi. Po sprejetih razrešnicah so bile volitve in je bil izvoljen ves prejšnji odbor. Predsednik Rožman se je zahvalil za zaupanje.

Občni zbor je pozdravil zvezni predsednik Karel Mauser in se je v svojem govoru spomnil teh, ki so odšli v večnost ter pripomnil, da za vsakim umrlim nastane praznina, katero je težko izpolniti. Nekaj besed je posvetil tudi tridesetletnici konca druge svetovne vojne, ki je mnogim narodom prinesla mir in odrešenje, naši domovini komunizem in suženjstvo, nam pa begunstvo.

Mauser je posebej pohvalil slovensko mladino v Clevelandu, ki je pokazala veliko zanimanja za proslavitev letošnje tridesetletnice Vetrinja. Hvaležni smo mladini za to njeno zanimanje in jo hočemo podpreti pri njenih načrtih za enotno in skupno proslavo Spominskega dne.

Dalje se je Mauser zahvalil clevelandskemu društvu za bogato in plodno delo v pretekli poslovni dobi in še posebej se je prisrčno zahvalil predsedniku Vinku Rožmanu za njegovo izredno požrtvovalno delo v prid naše organizacije.

Iskreno je čestital blagajniku Francu Tomincu k njegovi 60-letnici in se mu zahvalil za njegovo vzorno poslovanje in ljubezen za organizacijo.

Tudi se je Mauser zahvalil vsem, ki so molili za njegovo zdravje. Predsednik Rožman je nato s kratko molitvijo za uspeh dela v prihodnji poslovni dobi zaključil lepo uspeli občni zbor.

Tone Meglič

V SPOMIN

+ VILKO ČEČ

20. maja smo pokopali Vilka Čeča in tako njegovo res izmučeno truplo položili k počitku na drobnem košču zemlje takó neizmerno velikega Buenos Airesa.

Vilko Čeč je odšel. Z njim je leglo v grob prvih 27 let svobodnega slovenskega tiska v Argentini, saj je njegova roka stavila noč za nočjo nepopisno dolge kolone in kolone črk, ki so potem hodisi v knjigah ali zbornikih, revijah ali brošurah, glasilih ali prospektih obieteleves slovenski svet: tako svobodnega v zdomstvu kakor onega pod režimom na rodni grudi.

Ne bom preveč zapisal, če ga primerjam z Gutenbergom: ta je prišel v zgodovino, ker je tiskarski obrti odprl nova pota, Vilko Čeč pa zato, ker je vztrajno in dosledno branil slovensko stvar v vseh možnih variantah tiskarske obrti in s tem postavljaj temelje tistemu, čemur danes pravimo Slovenija v svetu.

Nikdar namreč ne smemo pozabiti, kako ubogi bi bili, ako ne bi bilo Vilka Čeča s svojo tiskarsko sposobnostjo. Njegova smrt je zato eden najhujših udarcev za svobodno emigracijo. In dolga leta bodo pretekla, preden bodo vsi res priznali, kako bistveno je pomagal reševati slovenstvo.

Hvala mu za vse, kar je storil. Vsemogočni Bog mu bo to gotovo priznal, kajti ne brez božje volje je bil Vilko z nami.

Gospod Vilko! — Osebno zahvalo Vam moram izreči: boglonaj za vse garanje, vso potrpežljivost, vso pomoč in vso dobro voljo, ki ste jo imeli z menoj kot urednikom, pa zahvalo vseh, ki z Vestnikom stojijo.

Pavle Rant

† LEO DEBEVEC

Dne 25. marca letos je v Genevi (Ohio) umrl zvesti član naše organizacije in odločen protikomunistični borec Leo Debevec. Bil je nekaj mesecev težko bolan, pa je svojo bolezen Bogu vdano prenašal.

Rajni Leo Debevec je bil rojen 1. novembra 1906 v Mariboru. Med drugo svetovno vojno je sodeloval s četniško organizacijo pod vođstvom Jožeta Melaherja — Zmagoslava. Dobro je bil poznan tudi domobranski posadki v Št. Joštu nad Vrhniko. Po vojski je odšel na begunsko pot v Italijo in od tam se je leta 1951 preselil v ZDA.

Ves čas svojega bivanja v Ameriki je bil član DSPB v Clevelandu in je redno prihajal na vse sestanke in prireditve, čeprav je stanoval nad 40 milj izven Clevelanda.

Takoj po prejemu obvestila o njegovi smrti so ga šli kropit zvezni predsednik Karel Mauser in zvezni tajnik Jože Melaher ter predsednik DSPB v Clevelandu Vinko Rožman in več članov DSPB v Clevelandu. V pogrebem zavodu so zmolili desetko rožnega venca. Dobri Bog naj mu nakloni večni mir in pokoj!

Družini rajnega Debeveca izražamo iskreno sožalje.

J. M.

EMI ŠKULJ V SPOMIN

Dne 16. aprila t. l. je v San Antonio de Padua umrla gđc. Ema Škulj. Ni sicer nosila puške, pa vendar zasluži, da se je spomnimo v Vestniku, kajti bila je odločna in delovna protikomunistka in je med vojno in komunistično revolucijo požrtvovalno pomagala borecem, njihovim družinam ter žrtvam naših trojnih sovražnikov — fašizma, nacizma in komunizma. Zvesta temu prepričanju in delu je ostala tudi potem, ko so ji partizani tik pred poroko ubili zaročenca Edvarda Mateta, člana Vaške straže. Kot zavedna protikomunistka je s svojimi starši, sestro Marjanco poročeno s soborcem Janezom Kraljem in bratoma odšla na begunsko pot, ki se je končala v Argentini. Vsemogočni, kateremu je bila vedno zvesto vdana, naj ji podeli večno plačilo!

Sm B

Obiski domov

Pričujoče vrste so povzetek različnih misli in mnenj, ki so jih podali nekateri emigranti različnih političnih pripadnosti in seveda tudi starosti. Podajam jih zgolj v javno razmišljanje.

Pavle Rant

Povečanje števila obiskovalcev domovine je moč razlagati iz zelo velikih in sila pestrih razlogov. Od bolezní in starosti svojcev v domovini pa do prevzema dediščine, od uspešne akcije posameznikov, ki so se že prej vpregli v voz režima, od pomešanosti politične in ekonomske emigracije, od zavesti, češ sem Amerikanec in grem domov na obisk, iz radovednosti, pouka, zblížanja z nepoznanimi sorodniki in še in še.

V emigraciji je treba ločiti posamezne valove: odhodniki iz leta 1945 zaradi politične, verske, ideološke linije; sorodniki teh odhodnikov zaradi združitve družin; ekonomska emigracija, beg v tujino in ne nazadnje tudi: nasprotniki režima, kateremu so nekaj časa služili, pa potem zavrgli. Ostajajo še sezonski delavci.

Ob prvih pojavih obiskov domov iz vrst emigracije 1945 žal ni bila izrečena nobena uradna beseda: ni spregovoril Narodni odbor, nobena od obeh borčevskih organizacij, nobena obstoječa in še delujoča politična stranka, noben cerkveni organ — da sem sploh ne štejemo raznih redov, ki imajo svoje središče v Ljubljani in so absolutno njemu podrejeni — nobena vrhunska organizacija Slovencev v zdomstvu. Skratka: šli smo se in se še gremo prave demokracije.

Domov nikakor ne bi smeli iti tisti odhodniki iz leta 1945, ki so na dan zaključka svetovne vojne že nosili orožje odn. bili politično opredeljeni z domobransko narodno linijo. Ti so domovino *zavestno* zapustili iz nasprotstva do prihajajočega režima in zato danes, čeprav je trideset let, tudi nimajo nikakega razloga, da bi isti režim priznali s svojim obiskom.

Ali sinovi in hčere teh odhodnikov smejo domovino svojih staršev obiskati? Nekateri menijo, da nikakor ne, ker jih zvestoba ideji očetov in mater k temu večje, drugi pa, da je prav, ako odhajajo na obiske, ker s tem najbolj jasno izpričujejo slovensko prisotnost v svetu: in to prisotnost, ki se ne sklada s sedanjim režimom.

Ekonomska emigracija se lahko vrača domov, kadar koli se ji zljubi, ker do režima zaradi popolnega pomanjkanja politične vzgoje v demokratskem smislu ni zavzela nobenega stališča. Če ga pa je, potem bi bil tudi zanjo ponoven obisk samo priznanje režima, ki ji je včasih včasih včasih pa ne.

Pomota je bila, da Vatikan ni organiziral zdomskih cerkvenih skupnosti za posamezne narodnosti in je še tisto drobno pravico samoupravljanja odpravil s podreditvijo domovinskim cerkvenim oblastem. S tem je tudi slovenski cerkvi v svobodi delno okrnil svobodo.

Zasliševanja doma so bila in bodo. Nesmisel bi bil, ako bi vsi emigranti enako odgovarjali. Za svobodo neprimerno pa bi tudi bilo, ako bi te obiskovalce na obisk politično pripravljali. Zato vsakdo vzame na svojo vest obisk sam, obenem pa tudi vse, kar doma brez potrebe pripoveduje in s tem lahko organizirani zdovski skupnosti in nje načelom škoduje.

ZAVETIŠČE ŠKOFA DR. GREGORIJA ROŽMANA

Prispevki za zgradbo v poslovnem letu 1974/75 od 1. 3. 74 do 28. 2. 75.

Ahlin Ivan	500.—	Jeriha Marjan	376.—
Amon Janez	1.500.—	Jožef Janez	100.—
Amon Marija	70.—	Klemenc Franc	26.—
Avguštin Albin	1.000.—	Koman Boris	300.—
Bat Roman	101.—	Dr. Komotar Anton, Nem-	
Benedičič Miha	40.—	čija	1.302,50
Bidovec Anton	500.—	Koritnik Antonija	18.416,70
Bidovec Franc	40.—	Korošec Ivan	471.—
Blazinšek, druž.	500.—	Koščak Jože, Avstralija ..	1.085.—
Bodnar Anton	220.—	Kožar Janez	100.—
Brula Janez	26.—	Krajnik Janez	200.—
Buda Stane	260.—	Dr. Kremžar Marko	500.—
Budinek Vojteh	200.—	Lcsar Janko	100.—
Cerar Jože, Kanada	320.—	Liga žena-Mati, San Martin	30.—
Cof Emil	200.—	prof. Logar Vinko	344.—
čeč Vilko	1.128.—	Malenšek Janez	140.—
Dr. Dobovšek Jože	100.—	Mehle Franc	500.—
Dolenc Vencelj	126.—	Mikelj Janez	60.—
Eiletz Tilda	100.—	Mikelj Jože in Kristina ..	92.—
Erjavcec Ida	528.—	Mikelj M. de Gaeta Ro-	
Fink Nace	25.—	driguez	28.—
Frfolja Pavle	150.—	Musar, Piegari de, Dora .	4.000.—
Golob Franc	26.—	Mikuž štefka	500.—
Gričar Franc	200.—	msgr. Novak France	852.—
Guštin Jože	16.—	N. N-i.	19.386.—
Hladnik Nace	200.—	Petelin Albin	1.000.—
Holozan Vera	50.—	Pisk Nace	50.—
Homovec Franc	20.—	Plut Tone, Kanada	100.—
prof. Horvat Lojze	15.—	R. F., Sao Pablo, Brazil	412,50
Jagodiec Florjan	56.—	Repar Jože	1.076.—
Janežič Janez	125.—	Ribnikar Rudolf	100.—
Jerebič Stanko	40.—	Rigler Radivoj	23.—

Robič Franc, Brazil	300.—	Tominec Viktor	330.—
Rode Jure	140.—	Zajec Milan	168,50
Rus Srečko	20.—	Zorman Alojzija	160.—
Skvarča Stanko	26.—	<i>Venezuela:</i>	
Širca Edvard	326.—	Bandula Tončka	62.—
Škerlj Stane	40.—	Bartol Ciril	254,20
Škulj Tone	79,05	Boštjančič Anton	124.—
Štefanič Elza	200.—	Grile Janez	142,60
Štuhec Martin	367.—	Ilija Lovrenc	124.—
Šubert Ana	80.—	Jakoš Anton	142,60
Šurman Božo	200.—	Kelbič Jože	142,60
Šušteršič Marjan	50.—	Mayer Aleksander	86,80
inž. Švigelj Teodor	74.—	Razgoršek Jože	142,60
Tekavec Ivan	31.—	Rojnik Ivan	142,60
Tičar Benjamin	100.—	Scdja Maks	248.—
Tomaževič Lovro	100.—		
Tomšič Branko	76.—		<u>80.046,55</u>
Triller Franc	28.—		
Tršan Janez	26.—	<i>Mesto cvetja za pokojnike:</i>	
Trtnik Marjan	1.000.—	pok. Andrejak Marija:	
Urbančič Rajko	50.—	Gorjup Janez	100.—
Vahtar Lojze	100.—	pok. Bartoch Aleksander:	
Vester Franc	526.—	Smerajc Cecilija	200.—
Zakrajšek Jože	106.—	pok. Bradaška Leo:	
Zakrajšek Marica	50.—	Boc Milan	250.—
Zveza slov. žena in mater	1.524.—	pok. Budinek Vojteh:	
Žerovnik Jože	47.—	Dr. Arko Vojko	200.—
Žužek Lojze	76.—	Bavdaž Alojzij	100.—
		ing. Matičič Antona	100.—
<i>USA:</i>		Matičič Lina	50.—
Cimerman Leo	184,80	Matičič Tomaž	50.—
Dejak Franc	337.—	Šivic Srečko	100.—
Gaber Franc	1.015.—	Šušteršič Božo	100.—
Jakopič Marjan	168,50	pok. Erjavec Lojze:	
Kamin Franc	70.—	Logar Vinko	125.—
Lobe Berta	84,25	Rovan Anton	200.—
Marc Rudi	205.—	Tomazin Vinko, druž.	200.—
Mohar Lojze, druž.	320.—	Vester Franc, druž.	200.—
Opeka Francka	165.—	pok. Fink Nace:	
Petrič Lojze	80.—	prof. Hafner Stane	100.—
Rupnik Franček	84,25	pok. Kožar Stane	
Rupnik Viola	84,25	Gladek Viktor	100.—
S. P. D. Tabor, Cleveland	9.014,75	Gorjup Janez	100.—
Slapnik Janez	168,50	Goršč Anton	100.—

Rajer Simon	100.—	pok. sestra:	
Rožane, druž.	100.—	Rovan, druž.	200.—
Slak Florjan	615.—	Šilar, bratje in sestre .	1.000.—
Tomažević Lovro	100.—	pok. starši:	
Zrinšek, druž.	50.—	Buda Stane in Anica, r.	
pok. dr. Lenček Ignacij:		Cotič	600.—
Aleš Ivanka	100.—	Zrinšek Anton	100.—
prof. Bajuk Božidar ...	50.—	pok. Stepec Jože:	
pok. Lužar Stane:		Hren Franc, USA	400.—
Zajec Milan, USA	82,50	pok. Tršinar Slavko:	
pok. Lužovec Janez:		Matičič Lina	50.—
Zupanc, bratje in sestre	300.—	Matičič Tomaž	50.—
pok. mama:		pok. Trtnik Marjan:	
dr. Pezdire Lado	200.—	Bednar druž.	50.—
pok. Mehle Alcizija:		ing. Ecker, druž.	300.—
Fink Božo	100.—	ing. Matičič, druž.	50.—
pok. Mernik Janko:		Mežan Malči	20.—
Aleš Ivanka	100.—	S. D. Carapachay	500.—
Amon Janez	1.000.—	Steinhaus, druž.	200.—
Amon Marjan	102.—	Zupančič Slavka	10.—
Blejec Ema	30.—	pok. Žitnik Rudolf:	
Curk Jože	100.—	Borštnik Maks	200.—
Dolenc Vencelj	100.—	Cof Emil	100.—
Kržišnik Jože	100.—	ing. Ecker Milan	200.—
Lichtenberg Herbert ...	100.—	arh. Eiletz Marjan ...	100.—
Maček	100.—	Erjavec Lojze in Ida ..	100.—
N. N.	500.—	Langus Milan	100.—
Tomažević Anton	100.—	Mikuž štefka	500.—
Tomažević Franc	100.—	N. N.	500.—
Tomažević Lovro	100.—	Rigler Radivoj	50.—
pok. oče in brat:		Rus Srečko	400.—
Žerovnik Jože	100.—	Tomažević Lovro	100.—
pok. padli in pobiti domo-		Tomšič Branko	200.—
branci 24. čete:			
Buda Stane	300.—		<u>13.184,50</u>

Slika na desni platnici predstavlja letak, ki je bil razširjen v ZDA, in ki počaja točen opis novega kolaboracionista z rdečim jugo-režimom — prof. Rada Lenčka iz kolumbijske univerze.

Saturday, October 5 1974
Morning, 10:00

Organizing Committee:

Dr. Harvey Picker, Dean of the Faculty of International Affairs,
Columbia University

Panel I: MIGRATIONS FROM THE YUGOSLAV LANDS
PROBLEMS OF INTEGRATION

Dr. Milan Bulajić, Consul General of Yugoslavia,
New York,

Chairman: Rado L. Lencsek, Professor of Slavic Languages,
Columbia University

the Yugoslav Lands'

✓ V MUCENISTVA SLOVENCEV.....

✓ RDEČA FRONTA PRODIRA ... ZA TRIDESETELJETNICO MUCENISTVA SLOVENCEV.....

✓ CITATE DOMOVINO? DR. LENČEK NE HODI NA SLOVENSKO URC V NEW YORKU.
 ✓ LENČEK NE HODI NA SLOVENSKO URC V NEW YORKU. POGREJITE
 ✓ LENČEK JE PREVELIK GOSPOD. ✓ LENČEK JE PREVELIK GOSPOD. POGREJITE
 ✓ LENČEK NIMA CASA ZA SLOVENCE. ✓ LENČEK NIMA CASA ZA SLOVENCE. ✓ LENČEK NIMA CASA ZA SLOVENCE.
 ✓ JE VELIK PRILATTELJ RDEČEGA SRBSKEGA KONZULA V NEW YORKU. ✓ JE VELIK PRILATTELJ RDEČEGA SRBSKEGA KONZULA V NEW YORKU.
 ✓ PROGRAM: RDEČI KONZUL ORGANIZATOR -- LENČEK POD NJIJE PREDSEDNIK.
 ✓ PROGRAM: RDEČI KONZUL ORGANIZATOR -- LENČEK POD NJIJE PREDSEDNIK.
 ✓ TOČVARIS, LENČEK PREPREDUJE. ✓ TOČVARIS, LENČEK PREPREDUJE. ✓ TOČVARIS, LENČEK PREPREDUJE.
 ✓ NIC NE PČVAT O SVOJIM RDEČIH ZVITZAH V NEW YORKU IN V JUGOSLAVIJI. ✓ NIC NE PČVAT O SVOJIM RDEČIH ZVITZAH V NEW YORKU IN V JUGOSLAVIJI.
 ✓ TOVARIŠ LENČEK SE PRED JAVNOSTJO SKRIJE POD FIRMC V CLEVELAND -- ZBOČOVAT IN CLEVELANDSKO
 ✓ SOCIETY". TUDI TU TOVARIŠ LENČEK V CLEVELAND -- ZBOČOVAT IN CLEVELANDSKO
 ✓ SOCIETY". TUDI TU TOVARIŠ LENČEK V CLEVELAND -- ZBOČOVAT IN CLEVELANDSKO
 ✓ TOČVARIS, LENČEK S SVOJIC FIRMC V CLEVELAND -- ZBOČOVAT IN CLEVELANDSKO
 ✓ "SLOVENSTVO, RDEČEVAT". ... ZAMASKIRAL SE JE Z NEKAJ BEGUNCI. ✓ "SLOVENSTVO, RDEČEVAT". ... ZAMASKIRAL SE JE Z NEKAJ BEGUNCI.
 ✓ TOVARIŠ LENČEK KAJ PČVOTAL, DA PREDSEDUJE POD VODSTVOM RDEČEGA ✓ TOVARIŠ LENČEK KAJ PČVOTAL, DA PREDSEDUJE POD VODSTVOM RDEČEGA
 ✓ KONZULA? BO O TEM KAJ PISAL V AMERIŠKI DOMOVINI? BO O TEM KAJ PISAL V AMERIŠKI DOMOVINI?
 ✓ BO GRUM O TEM KAJ PISAL V AMERIŠKI DOMOVINI? BO O TEM KAJ PISAL V AMERIŠKI DOMOVINI?

✓ PROTIKOMUNISTIČNI BOREC

Dokumenti o komunistični revoluciji

Franc Ižanec. *Odprti grobovi. I.* Buenos Aires. V juniju 1965. Strani 128. Se ne dobi več.

Franc Ižanec. *Odprti grobovi. II. Bela krajina joka.* Buenos Aires. V juniju 1970. Strani 184. Stane v Argentini 40 novih pesov, drugod 3 am. dolarje.

Franc Ižanec. *Odprti grobovi. III. Dolga leta nedolžna kri napaja slovensko zemljo.* Buenos Aires. V oktobru 1970. Strani 264. Stane v Argentini 50 novih pesov, drugod 4 am. dolarje.

Franc Ižanec. *Odprti grobovi. IV. Posmrtni zagovor vetrinskih junakov.* Buenos Aires. V avgustu 1971. Strani 320. Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 5 am. dolarjev.

Miha Marijan Vir. *Pravi obraz osvobodilne fronte. Zakaj smo se borili proti komunistični „osvobodilni fronti“.* I. *Uvodna beseda. Delo komunistične partije v kraljevini Jugoslaviji pred okupacijo.* Buenos Aires. V mesecu svečanu 1972. Strani 72. — Stane 15 novih pesov, drugod 1,25 dolarja; v zalogi so še zadnji izvodi.

Miha Marijan Vir. *Pravi obraz osvobodilne fronte. Zakaj smo se borili proti komunistični „osvobodilni fronti“.* II. *Delo partije med okupacijo.* Buenos Aires. V mesecu novembru 1972. Strani 368. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Miha Marijan Vir. *Pravi obraz osvobodilne fronte. Zakaj smo se borili proti komunistični „osvobodilni fronti“.* III. *Delo partije takoj po vojni.* Buenos Aires. V mesecu januarju 1973. Strani 360. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Vladimir Kozina. *Komunizem, kot ga jaz poznam.* Dokument 1. (Iz angleščine prevedel Alojzij Geržinič.) Buenos Aires, 1972. Strani 84. — Stane v Argentini 20 novih pesov, drugod 1,50 dolarja.

Dr. Franc Blatnik — Dr. Filip Žakelj. *Mučenci komunistične revolucije na Slovenskem.* Pomembna knjiga bo kot Dokument II te dni izšla.

Janez Klemenčič — Ciril Milavec — Dr. Filip Žakelj. *Revolucija pol Krimom.* Dokument III. Buenos Aires. 1973. Strani 296. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Taboriščni arhiv priča. 1. zvezek. Dokument IV. Buenos Aires. 1974. Strani 304. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Taboriščni arhiv priča. 2. zvezek. Dokument V. Buenos Aires. 1974. Strani 304. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Taboriščni arhiv priča. 3. zvezek. Dokument VI. Buenos Aires. 1974. Strani 304. — Stane v Argentini 60 novih pesov, drugod 4,50 dolarjev.

Taboriščni arhiv priča. 4. zvezek. Dokument VII. Buenos Aires. 1975. Strani 272. — Stane v Argentini 70 novih pesov, drugod 5 dolarjev.

Zaradi obupno naraščajoče inflacije so se stroški pri izdajanju teh dokumentov ne le podvojili, marveč potrojili. Deloma že v tisku, deloma v pripravi za tisk je še dolga vrsta dokumentov, če bodo hudi stroški dopuščali.

Vse te knjige lahko naročiš na naslov: Rev. dr. Filip Žakelj, Colegio Esloveno, Rivadavia 234, Adrogué, pcia. Buenos Aires, Argentina. Knjige se dobe tudi pri poverjenikih, npr. v Slovenski hiši v Buenos Airesu, v Združenih državah in Kanadi, v Trstu, Gorici in Celovcu.

Correo
Argentino
Sue. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 1.211.703 — 11-9-73
Ramón Falcón 4158, Bs. As.